

**POLITIEKE PARTIJEN ZIJN ONMISBAAR,
MAAR MOETEN WEL VERANDEREN**

EINDRAPPORT FOCUSGROEPEN
BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES (BZK)

JANUARI 2006

**POLITIEKE PARTIJEN ZIJN ONMISBAAR,
MAAR MOETEN WEL VERANDEREN**

INHOUDSOPGAVE

OPDRACHT

Formulering opdracht	Pagina	4
----------------------------	--------	---

MANAGEMENTSAMENVATTING

Hoofdconclusies en aanbevelingen	Pagina	5
--	--------	---

NEGATIEVE CONTEXT

Negatieve stemming over Nederland	Pagina	7
Het negativisme geldt ook het kabinet en de politieke partijen	Pagina	7
Bijna iedereen participeert	Pagina	7
Single-issue organisaties als toevoertijnen voor het partijlidmaatschap?	Pagina	7

SINGLE-ISSUE ORGANISATIES HET BEST GEWAARDEERD

Single-issue organisaties best gewaardeerd	Pagina	8
Vakbonden, werkgeversorganisaties en politieke partijen genieten duidelijk minder waardering	Pagina	8

POLITIEKE PARTIJEN KAMPEN MET EEN ZEER NEGATIEF IMAGO

Gebrekkelijk inzicht in rol van politieke partijen	Pagina	9
Zeer negatief imago	Pagina	9
Positieve associaties: besturen van het land	Pagina	11
Partijleden hebben moeite om hun lidmaatschap te verdedigen	Pagina	11
Negatieve imago van politieke partijen wordt ook bevestigd in schriftelijke test	Pagina	12

IMAGO POLITIEKE PARTIJEN: FORSE DISCREPANTIES TUSSEN IDEAAAL EN WERKELIJKHEID

Politieke partijen: niet inspirerend, niet duidelijk, niet betrouwbaar, luisteren niet, weten niet wat er speelt	Pagina	12
Kracht zit in meer traditionele partijactiviteiten	Pagina	12

GOED IMAGO SINGLE-ISSUE ORGANISATIES

Imago single-issue organisaties lijkt meer op ideale partij dan huidige politieke partijen	Pagina	14
Latente afgunst onder leden politieke partijen	Pagina	14
Zwaktes van single-issue organisaties: geen zichtbare leiders, slecht ontwikkelde interne democratie en niet afwegen van belangen	Pagina	15
Twijfel over financiële handel en wandel van single-issue organisaties	Pagina	15
Methoden van single-issue organisaties soms te agressief	Pagina	15
Gaan single-issue organisaties de politieke partijen achterna?	Pagina	15

MEN ZIET GEEN WEZENLIJK ALTERNATIEF VOOR POLITIEKE PARTIJEN

Politieke partijen zijn nodig	Pagina	17
Behoefte aan een open politieke cultuur met politieke partijen die de mensen serieus nemen	Pagina	17

DE MODERNE POLITIEKE PARTIJ IS EEN INTERESSEPARTIJ

Discussies over structuur van politieke partijen zijn niet echt aan mensen besteed	Pagina	18
Valse start: claim dat veel mensen 'best' lid zouden willen worden van een politieke partij	Pagina	18
Organisatie rond inhoudelijke thema's wordt positief ontvangen	Pagina	19
Modern bestuursidoom resoneert eveneens sterk	Pagina	19

Breed gevoel dat er diepere oorzaken zijn van de verminderde aantrekkingskracht van politieke partijen	Pagina	19
--	--------	----

BOODSCHAPTEST: GROTE STEUN VOOR REPRESENTATIEVE DEMOCRATIE MET OPEN, MAATSCHAPPELIJKE GEWORTELDE POLITIEKE PARTIJEN

Boodschaptest	Pagina	21
1. Sterkst resonerende bodschap: politieke partijen onmisbaar, maar moeten wel veranderen	Pagina	21
2. Het gaat om de afweging van belangen, partijen moeten dat zichtbaarder en opener doen	Pagina	22
3. Steun voor creëren van voorwaarden waaronder politieke partijen hun rol kunnen spelen	Pagina	22

BOODSCHAPPEN AAN MINISTER REMKES

Boodschappen aan minister Remkes	Pagina	23
Mensen willen gehoord worden	Pagina	23

BIJLAGEN

Bijlage 1: Deelnemersoverzicht focusgroepen	Pagina	24
Bijlage 2: Vraagpuntenlijst focusgroepen	Pagina	26
Bijlage 3: Schriftelijke invuloefeningen focusgroepen	Pagina	28
Bijlage 4: Volledige resultaten boodschaptest	Pagina	40
Bijlage 5: Ansichtkaarten aan minister Remkes	Pagina	43

FORMULERING OPDRACHT

Er bestaan verschillende visies op het functioneren van Nederlandse politieke partijen. Ondanks deze verschillende visies is er brede consensus dat politieke partijen belangrijk zijn en cruciale functies vervullen in het Nederlandse democratische bestel. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) verwijst daarbij specifiek naar de volgende vijf functies:

1. Agendasetting – het verwoorden van bij de bevolking bestaande wensen en opvattingen;
2. Het afwegen van uiteenlopende en vaak tegenstrijdige wensen en belangen;
3. Informer en stimuleren van kiezers om weloverwogen naar de stembus te gaan;
4. Scholing en vorming van partijleden;
5. Rekrutering en selectie voor politieke functies.

De positie van de politieke partijen staat onder druk. Hoe moeten politieke partijen zich ontwikkelen om ook in de 21^e eeuw hun verantwoordelijkheid te kunnen dragen? En wat is daarbij de verantwoordelijkheid van de overheid? Deze ontwikkelingen zijn voor het ministerie van BZK aanleiding voor het organiseren van een symposium over de toekomst van politieke partijen. Minister Remkes verwoordde het zelf op 8 juni van dit jaar als volgt:

“Over de toekomst van politieke partijen en hun positie in ons staatsbestel wil ik graag met de partijen zelf in debat. De vraag die daarbij centraal staat is hoe politieke partijen zich ook in de 21^e eeuw moeten ontwikkelen om hun verantwoordelijkheid te kunnen dragen en wat daarbij de verantwoordelijkheid van de overheid is. In het najaar van 2005 wil ik een symposium houden met vertegenwoordigers van politieke partijen, deskundigen uit de wetenschap en de media, politici en overige belangstellenden om over dit onderwerp van gedachten te wisselen. Immers, een toekomst zonder politieke partijen is niet goed denkbaar.” (*Memorie van Antwoord wijziging Wet subsidiëring politieke partijen, vergaderjaar 2004-2005, no 29869C*)

Doelstelling onderzoek. Ten behoeve van de discussie bij dit symposium heeft het ministerie van BZK Anker Solutions opdracht gegeven om aan de hand van een viertal focusgroepen na te gaan hoe burgers deze problematiek ervaren. Daarbij gaat het specifiek om de vraag hoe burgers als ‘consument’ de politieke partijen waarnemen in vergelijking met single-issue organisaties. Doel is om vast te stellen in hoeverre politieke partijen kunnen leren van het succes van single-issue organisaties, daarbij uiteraard rekening houdend met de kernfuncties van politieke partijen, in het bijzonder de politieke afwegingsfunctie.

HOOFDCONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Inrichting van het onderzoek. Dit rapport is gebaseerd op een viertal focusgroepen die op 12 en 13 december hebben plaatsgevonden in Amsterdam. De focusgroepen kenden de volgende samenstelling:

- Groep I** - Leden van politieke partijen (12 december)
- Groep II** - Leden van single-issue bewegingen (12 december)
- Groep III** - Doorsnee Nederlanders (13 december)
- Groep IV** - Jongeren (13 december)

In totaal hebben 40 mensen aan het onderzoek deelgenomen, 22 mannen en 18 vrouwen. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers bedraagt 33 jaar (zie Bijlage 1 voor een gedetailleerd overzicht van de deelnemers per groep). Alle aspecten van het onderzoek (design, selectie deelnemers, vraagpuntenlijsten en schriftelijke opdrachten, gespreksleiding en eindrapportage) zijn verzorgd door Anker Solutions.

De belangrijkste strategische conclusie van dit onderzoek is dat men van mening is dat politieke partijen nu, maar ook in de toekomst, onmisbaar zijn. Men ziet geen wezenlijke alternatieven. Single-issue organisaties en vormen van directe democratie kunnen niet in de plaats treden van politieke partijen; zij kunnen er hooguit een nuttige aanvulling op vormen. Daar is echter de kous niet mee af. Dit onderzoek maakt tevens duidelijk dat burgers eisen dat politieke partijen veranderen: het zullen partijen moeten zijn die mondige burgers de ruimte bieden om mee te doen aan de besluitvorming. Politieke partijen zullen opener moeten worden, duidelijker, en zullen burgers veel actiever moeten betrekken in hun unieke functie van het afwegen van uiteenlopende belangen in de samenleving.

Deze verandering zal voor een groot deel uit de politieke partijen zelf moeten komen. De overheid kan daarin bijdragen door het scheppen van goede randvoorwaarden. Men hecht zeer sterk aan de onafhankelijke rol van politieke partijen. De manoeuvreerruimte voor de overheid is hierdoor zeer beperkt. Zo doet eenvoudige, feitelijke informatie over de omvang van de thans bestaande overheidssubsidies voor politieke partijen al heel wat wenkbrauwen fronsen.

Een onverwachte bevinding is een opvallend gebrek aan kennis over de plaats van politieke partijen in de Nederlandse samenleving. De overheid, ambtenaren, de ministeries, adviesbureaus en politieke partijen – men haalt het allemaal door elkaar. Hier ligt een duidelijke taak voor de overheid om orde in de chaos te scheppen.

Tot slot valt op dat politieke partijen wel heel erg in het verdomhoekje zitten. Niemand lijkt het voor hen op te nemen, zelfs leden van partijen ontberen de argumenten om hun lidmaatschap te verdedigen. Het respect voor het dienen van de publieke zaak is zeer gering. De rijksoverheid kan een belangrijke rol spelen in het herstellen van dat respect. Dat zou tegemoet komen aan een grote behoefte.

* * *

Overige belangrijke conclusies:

Negatieve stemming over Nederland. Een duidelijke meerderheid van de deelnemers vindt dat Nederland zich in de verkeerde richting ontwikkelt. Het negativisme geldt ook het kabinet en de politieke partijen. Meer dan de helft van de deelnemers is ontevreden over het functioneren van de politieke partijen in Nederland.

Geen tegenstelling tussen politieke partijen en single-issue organisaties. In dit onderzoek blijkt weinig van een tegenstelling tussen politieke partijen en single-issue organisaties in de zin dat mensen ofwel lid zouden zijn van een politieke partij ofwel lid zouden zijn van een of meer single-issue organisaties. De relatie is een andere, waarbij het lidmaatschap van een politieke partij veel meer in het verlengde lijkt te liggen van het lidmaatschap van single-issue organisaties.

Single-issue organisaties worden het best gewaardeerd. Single-issue organisaties, in het bijzonder War Child en Amnesty International, worden duidelijk het best gewaardeerd in dit onderzoek (gemiddelde rapportcijfers van 8.0 en hoger). Belangenverenigingen volgen op gepaste afstand met een gemiddeld rapportcijfer van 6.6 voor werkgeversorganisaties en 6.2 voor de vakbonden. 'Politieke partijen' scoren een gemiddeld waarderingscijfer van 5.9. De 'overheid' en het kabinet scoren lager.

Zeer negatief imago voor politieke partijen. De associaties met politieke partijen zijn ronduit negatief. Men voelt een zeer grote afstand tot politieke partijen: ze zijn saai en voortdurend bezig met 'scoren', ze praten veel en krijgen weinig voor elkaar, ze zijn onbetrouwbaar, onhelder, bureaucratisch, en ze plaatsen mensen voortdurend voor voldongen feiten. De belangrijkste associatie is die van een algeheel onvermogen die zou voortvloeien uit het veronderstelde feit dat partijen niet zouden weten wat er in de samenleving leeft. De enige positieve associatie bij politieke partijen is dat zij zich bezig houden met het besturen van het land.

Politieke partijen schieten op tal van punten zeer ernstig te kort. In vergelijking met de moderne politieke partij van de 21^e eeuw schieten de huidige politieke partijen het meest tekort op de volgende imagoaspecten:

- Weet mensen te inspireren;
- Zegt waar het op staat;
- Betrouwbaar;
- Luistert goed naar de mensen;
- Eerlijk;
- Weet wat zich in de samenleving afspeelt.

Single-issue organisaties hebben een veel beter imago. Zij zijn wel in staat om mensen te inspireren en te zeggen waar het op staat. Single-issue organisaties kennen een beperkt aantal tekortkomingen die qua omvang beduidend kleiner zijn dan de tekortkomingen voor de politieke partijen: 'heeft een zichtbare leider', 'heeft een duidelijke democratische structuur', en 'weegt uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen tegen elkaar af'.

Beginnende kritiek op single-issue organisaties. Het imago van single-issue organisaties is goed, maar dat kan snel veranderen. De kritiek op de financiële handel en wandel van sommige single-issue organisaties liegt er niet om. Ook bij de soms agressieve methoden van single-issue organisaties worden kanttekeningen geplaatst.

De moderne partij is een interessepartij. Men reageert positief op een toekomstbeeld waarin politieke partijen mensen op *inhoudelijke* grondslag binden ('specifieke onderwerpen waarin mensen geïnteresseerd zijn'). Binnen deze context wordt men ook aangetrokken door noties als leren van elkaar, eerst op bescheiden schaal experimenteren, etc.

Boodschappen. De sterkst resonerende boodschap onder de deelnemers luidt als volgt:

'Politieke partijen blijven onmisbaar, nu en ook in 2020. Maar de politieke partijen van 2020 zullen andere partijen zijn dan nu, sterker, zullen andere partijen *moeten* zijn dan nu. Het zullen partijen moeten zijn die uitgaan van mondige burgers en in staat zijn om hen de gelegenheid te bieden om mee te doen aan de besluitvorming op een wijze en een moment die overeenkomt met hun wensen.'

De boodschaptest maakt verder duidelijk dat politieke partijen als onmisbaar worden gezien omdat zij beschouwd worden als de cruciale schakel zijn in het afwegen van veel uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen in de samenleving. De rol van de (rijks)overheid is om de randvoorwaarden te creëren waaronder politieke partijen hun rol kunnen spelen.

* * *

NEGATIEVE CONTEXT

Negatieve stemming over Nederland. De stemming onder de 40 deelnemers is negatief: 29 deelnemers vinden dat Nederland zich in de verkeerde richting ontwikkelt, terwijl slechts 10 deelnemers vinden dat Nederland de juiste richting op gaat (1 deelnemer blijft het antwoord schuldig). In de allereerste groep is het vanaf het allereerste moment raak. Een marechaussee windt er geen doekjes om:

- 'Het gaat alleen maar slechter. Mensen beginnen in te zien dat criminaliteit loont. Als je onder de drie kilo cocaïne het land in smokkelt krijg je een berisping: 'niet meer doen, hoor!'. Je krijgt een dagvaarding, dat verandert nu wel, maar het is wel zo.' (*Leden single-issue organisaties*)

Uit de korte discussies over de stand van het land in het begin van de focusgroepen spreekt bovendien door alle vier de groepen heen veel ongerustheid over een groeiende kloof tussen arm en rijk:

- 'Ik zit in de verpleging. Ik had laatste een mevrouw die kaarsjes aanstak om energie te besparen om zo nieuwe lampen te kunnen kopen. Het wordt steeds erger.' (*Doorsnee burgers*)
- 'De rijken hebben helemaal niets te klagen in dit land. De armen, daarentegen, daar gaat het steeds slechter mee. De lasten stijgen, maar de salarissen en uitkeringen stijgen niet of nauwelijks mee. Vroeg of laat komen mensen daardoor in de problemen en dat zie je nu gebeuren. Weliswaar zou het economisch beter moeten gaan, maar ik moet het nog zien gebeuren. Denk maar aan het zorgstelsel dat lagere inkomens meer geld gaat kosten, ondanks de zorgtoeslag die ze krijgen. De energiekosten, daar is op dit moment nog geen compensatie voor. Ja, ze hebben het over 35 euro. Nou, dat schiet lekker op.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Er zijn heel veel mensen die het goed gaat, maar ik vind niet dat Nederland zich goed ontwikkelt. Kijk maar naar het verschijnsel voedselbanken. Hoe goed bedoeld ook, ik vind het gruwelijk. Mensen willen het probleem oplossen omdat ze zien dat de politiek het niet doet. De tegenstellingen zijn groter geworden, arm en rijk zitten steeds verder uit elkaar. Als je aan de goede kant zit, dan heb je geluk, dan kun je wat terugdoen met een financiële donatie. En andere mensen die dat niet kunnen maar wel tijd over hebben, die stoppen hun tijd in dat soort dingen als ze sociaal gevoel hebben. Maar dat het bestaat, klopt eigenlijk niet, dat de politiek het zo ver heeft laten komen.' (*Doorsnee burgers*)

De politiek wordt in deze openingsgesprekken spontaan tot probleem verheven. In de jongerengroep worden politici met algemene instemming op vernietigende wijze getypeerd:

- 'Ze maken de regels. [WIE ZIJN ZE?] De politieke partijen en zo. De mensjes die het allemaal proberen te regelen. Ze maken allemaal plannetjes. Voor mij zijn het de mensen die het voor ons proberen te regelen, maar het eigenlijk niet erg snappen.' (*Jongeren*)

Het negativisme geldt ook het kabinet en de politieke partijen. Liefst 29 van de in totaal veertig deelnemers is niet tevreden met het kabinetsbeleid; slechts 9 deelnemers zijn wel tevreden (1 deelnemer blijft het antwoord schuldig). De ontevredenheid over de politieke partijen is iets kleiner, maar de wijzer blijft per saldo negatief uitslaan: 22 deelnemers zijn ontevreden, 16 deelnemers tevreden en 2 deelnemers weten het niet.

Bijna iedereen participeert. Een overgrote meerderheid van de deelnemers geeft aan op enigerlei wijze – lid, lid geweest, ooit overwogen om lid te worden, geld gegeven – betrokken te zijn geweest bij een maatschappelijke organisatie. Slechts 6 deelnemers (drie doorsnee burgers en drie jongeren) participeren in het geheel niet. Deze hoge participatie is overigens deels het gevolg van de wervingscriteria (leden van politieke partijen, leden van single-issue organisaties) en is dus deels 'ingebakken'. De participatie onder jongeren en doorsnee burgers is ongeveer de helft kleiner dan in de 'ledengroepen', maar is in absolute zin nog steeds hoog: gemiddeld genomen heeft men zich met minstens drie organisaties ingelaten.

Single-issue organisaties als toevoerlijnen voor het partijlidmaatschap? De voor dit onderzoek geselecteerde leden van de politieke partijen blijken zeer veel binding te hebben met single-issue organisaties. Het omgekeerde is echter niet het geval: geen van de deelnemers in de groep 'leden single-issue organisaties' blijkt lid van een politieke partij. Dit alles doet vermoeden dat het lidmaatschap van een politieke partij wellicht in het verlengde ligt van het lidmaatschap van single-issue organisaties. Er is dus geen sprake van een of-of relatie, waarbij mensen ofwel lid zijn van een politieke partij ofwel lid zijn van een single-issue organisatie. Wel zijn er blijkbaar obstakels die de binding met politieke partijen in de weg staan.

SINGLE-ISSUE ORGANISATIES HET BEST GEWAARDEERD

Single-issue organisaties best gewaardeerd. De 40 deelnemers geven verreweg de hoogste waarderingcijfers aan single-issue organisaties. Zoals vaker in dit soort lijstjes genieten War Child en Amnesty International de hoogste waardering. Met zeer hoge gemiddelde waarderingcijfers van resp. 8.2 en 8.0 voeren zij de ranglijst aan. Het IKV en het Dierenbevrijdingsfront scoren laag met scores van rond de vijf en een half.

Vakbonden, werkgeversorganisaties en politieke partijen genieten duidelijk minder waardering.

Gemiddeld scoren deze organisaties een zesje. Het op het kabinet gerichte negativisme manifesteert zich in een lage score van 4.3.

Organisatie (geordend naar waardering)	Gemiddelde score
War Child	8.2
Amnesty International	8.0
Greenpeace	7.5
Hartstichting	7.5
Consumentenbond	7.3
Milieuorganisaties	6.9
Novib (Oxfam)	6.9
Natuurmonumenten	6.8
Single-issue organisaties	6.7
Werkgeversorganisaties	6.6
Plan	6.5
ANWB	6.4
FNV	6.3
Vakbonden	6.2
CNV	6.0
Politieke partijen	5.9
De overheid	5.7
IKV (Interkerkelijk vredesberaad)	5.5
Dierenbevrijdingsfront	5.4
Het kabinet Balkenende-II	4.3

Gemiddelde scores op een 10-puntsschaal. N=40. Vraagformulering: 'Hieronder staan de namen van enkele organisaties en groeperingen. Geef elk van deze organisaties een rapportcijfer, waarbij 10 betekent dat u daar ZEER POSITIEF over bent en 1 dat u daar ZEER NEGATIEF over bent. Als u geen mening hebt of de organisatie niet kent, plaats dan een kruisje.'

POLITIEKE PARTIJEN KAMPEN MET EEN ZEER NEGATIEF IMAGO

Gebrekkig inzicht in rol van politieke partijen. Door de focusgroepdiscussies heen speelt een opvallend gebrek aan kennis over de plaats van politieke partijen in de Nederlandse samenleving. De overheid, ambtenaren, de ministeries, adviesbureaus en politieke partijen, het wordt allemaal voortdurend door elkaar gehaald, waarbij de deelnemers elkaar nauwelijks corrigeren.

- 'Ik vind het vrij ingewikkeld allemaal terwijl ik toch een universitaire studie heb gedaan. Ik denk ook dat er heel veel geld verloren gaat. Ik heb zelf een tijdje gedetacheerd gezeten bij de overheid, dan zie je hoe weinig efficiënt ze te werk gaan. Dat geld kan allemaal besteed worden aan mensen die arm zijn.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Ze hebben twee petten op: dan zijn ze de baas van een enorm ministerie en zitten ze ook nog eens bij een partij. Plus is er dan vaak nog weer een staatssecretaris van een andere politieke partij!' (*Doorsnee burgers*)
- 'Wilders heeft ook niks klaargemaakt terwijl ie in het kabinet zit.' (*Jongeren*)
- 'Het is zo onduidelijk allemaal.' (*Jongeren*)

Daarnaast blijkt een groot deel van de focusgroepeelnemers onbekend te zijn met het idee van een politieke partij als vereniging. Voor velen is een politieke partij eigenlijk niet veel anders dan een kieslijst. Ten slotte blijkt er ook een zekere vermoeidheid op te treden met het snelle komen en gaan van politieke partijen:

- 'Er moeten er niet zo veel zijn. Er worden er steeds meer opgezet. Waar dat goed voor is? Het is zo'n flauwekul.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Nu wil ieder spraakmakend persoon een eigen partij oprichten. Ik weet niet waarom ze dat doen, voor de belangstelling denk ik.' (*Leden single-issue organisaties*)

In deze context is de komst van de Partij voor de Dieren een opluchting:

- 'De Partij voor de Dieren. Die komen op voor de dieren. Dat vind ik wel goed. Dat is tenminste duidelijk.' (*Leden single-issue organisaties*)

Zeer negatief imago. De associaties bij politieke partijen zijn ronduit negatief. Een zekere impopulariteit van politieke partijen is van alle tijden, maar de felle toon in alle vier focusgroepen, inclusief die met partijleden, is wel heel erg hard:

- ♦ **Afstand.** Een van de allereerste associaties met politieke partijen is het woord saai. Men voelt zich niet aangetrokken tot politieke partijen. Het is een saaie wereld met saaie mensen die vaak ook nog weer op een merkwaardige manier met elkaar omgaan. Het is een andere wereld:

- 'Saai.'
- 'Ik voel geen binding met politieke partijen. Ik heb daar niet iemand zitten, waarvan ik denk: 'hé, met jou voel ik me verbonden.' (*Leden single-issue organisaties*)

De drang tot 'scoren' in de media vergroot de afstand en de verwondering:

- 'Ik zie de laatste tijd vooral dat politici zoveel media-aandacht willen. Dat stoort me ontzettend. Ik zag gisteren, er was een fout gemaakt door een minister, dat is heel vervelend, en dan is er gelijk weer iemand die zegt dat het 'bizar' is.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Heel erg ad hoc beslissingen genomen door die vier jaar. Dat frustrereert wel als je het voor de lange termijn op poten probeert te zetten. Het heeft heel erg met scoren te maken, aan het eind van zo'n vierjaarscyclus moeten ze de boer op.' (*Leden single-issue organisaties*)

- ♦ **Veel praten, weinig voor elkaar krijgen.** Men associeert politieke partijen ook sterk met veel praten en weinig voor elkaar krijgen. Wat enige verbazing wekt is dat deze geluiden zelfs tot in de groep met partijleden reiken:

- 'Ik ben zelf lid van een politieke partij. Maar er wordt te veel geluld weinig gedaan.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Veel gepraat, weinig oplossingen.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Niet helder. Het is een hoop geouwehoer. Ze gaan allemaal in een kringetje rond. Dan komen ze op hetzelfde punt uit en dan gaan ze elkaar uitschelden.' (*Leden single-issue organisaties*)

De doorsnee burgers zijn het zo van harte met elkaar eens over het gebrek aan resultaten dat zij op zoek gaan naar een verklaring. Die vinden ze in de conclusie dat het geld te makkelijk komt aangewaaid:

- 'Is het ook niet zo dat doordat ze het altijd gefinancierd hebben dat ze nooit een slagvaardigheid hebben hoeven laten zien? Dat eindeloze vergaderen zou in het bedrijfsleven nooit kunnen voorkomen.' (*Doorsnee burgers*)

- ◆ **Onbetrouwbaar.** Politieke partijen worden niet vertrouwd. Pas in verkiezingstijd zie je ze weer. Dan beloven ze stevast meer dan ze waar kunnen maken en ondertussen schuiven ze elkaar de baantjes toe:

- 'Als het weer verkiezingstijd is komen ze met een hele hoop mooie praatjes! [instemmend gelach]' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Ik denk dat er heel weinig terecht komt van wat ze beloven.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Als ze met plannen komen vertrouw ik het gewoon niet.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Het hele politieke wereldje staat mij niet aan. Dat schuift elkaar maar de baantjes toe. De een wordt ontslagen en een week later is ie al weer bestuursvoorzitter ergens anders.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Onbetrouwbaar. Veel beloftes, weinig uitkomsten. Ondoorzichtig.' (*Leden single-issue organisaties*)

- ◆ **Onhelder, ze draaien er om heen.** Politieke partijen worden ook verbonden met onhelderheid en om de feiten heen draaien:

- 'Ze zijn bang om te zeggen waar het op staat en om veranderingen door te voeren.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Ze draaien altijd om de feiten heen.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Ze zouden veel meer *to the point* moeten praten.' (*Doorsnee burgers*)

- ◆ **Bureaucratisch.** Voor diverse deelnemers staat de term 'politieke partijen' gelijk aan een overmaat aan bureaucratie:

- 'Ik denk bij politieke partijen aan ambtenarij, aan regeltjes. Iets dat drie jaar duurt, met veel papierwerk. Dat gaat dan van de een naar de ander en dan wordt het weer doorgesluisd naar Pietje en dan wordt het door negen mensen eerst goedgekeurd.' (*Jongeren*)
- 'Een log, bureaucratisch apparaat, met vertegenwoordigers en bemiddelaars.' (*Jongeren*)
- 'Die amendementen, voor iedere komma werd gestemd, je werd er knettergek van.' (*Leden politieke partijen*)

- ◆ **Onvermogen, doordat ze niet weten wat er onder de mensen leeft.** Misschien wel de meest pijnlijke associatie is die van onvermogen. Politici worden daarbij voorgesteld als brave borsten die het best goed bedoelen, maar eenvoudigweg de capaciteiten ontberen om hun werk goed te doen. Ze leven in een schijnwereld en weten niet hoe de echte wereld er uit ziet:

- 'Het zijn zeer dienstbare mensen die erg graag willen luisteren maar niet de mogelijkheid hebben om voldoende te horen.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Een deel bestaat uit goedwillende mensen die het niet begrijpen en een deel bestaat uit een paar schoften die het wel begrijpen. Een paar mensen, vooral in oudere partijen, die bepalen zo ongeveer wat er gebeurt en dat is in mijn ogen heel erg slecht.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Ze werken heel hard, daar heb ik best wel begrip voor, alleen de verkeerden zitten er op dit moment.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Het is vooral veel woorden weinig daden. Het zijn hele gewichtige mannen en vrouwen die studies hebben gedaan van hier tot Tokio. Ik heb het idee dat ze helemaal niet weten wat er aan de hand is. Ik heb het idee dat ze niet weten wat er in de werkgelegenheid gebeurt. Ze zullen wel wat weten maar eigenlijk niet genoeg.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Ik vraag me af of ze weten wat er leeft. Als de minister zegt dat de koopkracht is toegenomen terwijl het aantal voedselbanken enorm is toegenomen?' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Ze weten helemaal niet wat het is om van de bijstand te komen of als werkende moeder te leven. Partijen zijn de draad kwijt, ze leven veel meer bij de dag.' (*Leden politieke partijen*)

Ook het onvermogen om mensen te binden wordt gehekeld:

- 'Wat mij opvalt is dat het altijd een heel klein clubje is. Purmerend heeft 80.000 inwoners en ik denk dat er maar 250 mensen zijn die zich er mee bemoeien. Er zijn zo weinig mensen, dat is bijna treurig.' (*Leden politieke partijen*)

- ♦ **Voldongen feiten.** Ten slotte heeft men met enige regelmaat het gevoel voor voldongen feiten te worden geplaatst doordat men niet tijdig in de besluitvorming is gekend:

- 'Er word je van tevoren nooit iets gevraagd.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Ik begrijp ook wel dat er bezuinigd moet worden en ik vind niet dat het alleen bij de rijken moet worden weggehaald, maar ik begrijp niet welke keuzes er zijn gemaakt en dat armen het meeste achteruit moeten.' (*Doorsnee burgers*)

Positieve associaties: besturen van het land. De positieve associaties blijven in aantal en diepte ver achter bij de negatieve associaties. Politieke partijen worden in positieve zin geassocieerd met de langere termijn en met het landsbestuur.

- 'Het zijn een gedegen soort van organisaties die het beste met het land voor hebben.' (*Jongeren*)
- 'Ze besturen het land.' (*Jongeren*)
- 'Ze kijken verder dan hun neus lang is. Het is goed dat er mensen zijn die goed nadenken over wat er moet gebeuren.' (*Leden politieke partijen*)

De zoektocht naar positieve associaties doet bij een enkeling zelfs de vertwijfeling toe slaan. Het kan toch niet alleen maar negativiteit zijn wat de klok slaat?

- 'Het zou een beetje raar zijn als er helemaal niks zou zijn. Dat kan gewoon niet!' (*Leden single-issue organisaties*)

Heel aarzelend klinkt het positieve effect van nieuwe politieke benaderingswijzen door, vooral bij jongeren:

- 'Ik krijg elke week een brief van een politicus uit de gemeenteraad. Hij schrijft interessante dingen. Elke week stapt hij in de tram, daar doet ie verslag van, dat is heel interessant.' (*Doorsnee burgers*)

Jongeren zijn pragmatischer ingesteld en minder belast door negatieve ervaringen. Zij beschouwen het lidmaatschap van een politieke partij als 'interessant'. Dat doe je omdat je het eens bent met de standpunten van de desbetreffende partij en omdat je zo kan meebeslissen over de koers van Nederland:

- 'Je wordt lid als je dezelfde ideologie hebt, als je er achter kunt staan waar zij voor staan.' (*Jongeren*)
- 'Uiteindelijk komt er voor 90 procent niks van terecht omdat mensen moeten samenwerken. Soms zijn dat ook dingen waar jij om geeft, dat vind ik wel jammer, maar dat hoort er bij.' (*Jongeren*)

(Hoogopgeleide) jongeren vormen zo in potentie een goed aangrijpingspunt voor een operatie 'herstel imago politieke partijen'. Zij zijn relatief onbedorven en wijzen het lidmaatschap van politieke partijen niet op voorhand af. Bovendien representeert hun generatie de toekomst van Nederland. Ouderen kunnen zich daar niet zo makkelijk tegen afzetten.

Partijleden hebben moeite om hun lidmaatschap te verdedigen. De groep met partijleden zit zo in het defensief dat zij welbeschouwd niet over aansprekende argumenten beschikken om aan te geven waarom zij lid zijn van een politieke partij. Typerend is dat een jonge vrouw schoorvoetend moet 'toegeven' dat ze lid is van een politieke partij, alsof ze er zich voor zou moeten schamen:

- 'Ja, ik moet toegeven, ik ben lid van een politieke partij. Mijn vrienden lachen erom, die vinden het niet iets voor jongeren.' (*Doorsnee burgers*)

Loyaliteit blijkt een belangrijke reden om het lidmaatschap niet op te zeggen:

- 'Nee, ik ben al zo lang lid van de club. Die mensen doen hun best, dus ik doe niet veel meer dan contributie overmaken.' (*Leden politieke partijen*)

Negatieve imago van politieke partijen wordt ook bevestigd in schriftelijke test. Het zwakke imago van politieke partijen wordt ook bevestigd aan de hand van een schriftelijke imago-test. Politieke partijen worden in de eerste plaats verbonden met het kenmerk 'belooft te veel', gevolgd door 'is regelmatig aanwezig in de media' en 'heeft een zichtbare leider'. Politieke partijen worden het minst verbonden met 'weet mensen te inspireren', 'verfrissend', 'zegt waar het op staat' en 'veranderingsgezind' (resultaten staan vermeld in de linker kolom van onderstaande tabel).

IMAGO POLITIEKE PARTIJEN: FORSE DISCREPANTIES TUSSEN IDEAAAL EN WERKELIJKHEID

Politieke partijen: niet inspirerend, niet duidelijk, niet betrouwbaar, luisteren niet, weten niet wat er speelt. Het zwakke imago van politieke partijen wordt verder bevestigd in grote discrepanties tussen de imagoscores voor de 'huidige politieke partijen' en de 'moderne politieke partij van de 21^e eeuw'. Hier geldt de verzachtende opmerking dat de 'huidige politieke partijen' bijna per definitie achter blijven bij het ideaal, en dat een bepaalde discrepantie op voorhand mag worden verwacht. Maar de omvang van de discrepanties is echter zeer fors. De testresultaten maken duidelijk dat de huidige politieke partijen ernstig tekort schieten in termen van het vermogen om mensen te inspireren (een tekort van liefst 3.6 punten op een 7-puntsschaal), te zeggen waar het op staat (3.4 punten), betrouwbaar overkomen (3.2 punten), goed kunnen luisteren naar mensen (3.1 punten), eerlijkheid (3.0 punten) en weten wat er zich in de samenleving afspeelt (3.0 punten). Daarnaast maakt de onderste regel van de tabel duidelijk dat de huidige politieke partijen sterk verbonden worden met te veel beloven, het enige negatieve kenmerk in de test (verschil van 3.4 punten met het gewenste niveau).

En daarmee is de giffbeker nog niet leeg. De huidige politieke partijen krijgen voorts het verwijt te weinig verfrissend te zijn, zich niet voldoende open op te stellen, te weinig een visie voor de lange termijn te hebben, te weinig ideeën aan te reiken voor de toekomst en te weinig veranderingsgezind te zijn.

Kracht zit in meer traditionele partijactiviteiten. De politieke partijen doen het relatief goed (marges van minder dan 1.5 punt) op hun bereikbaarheid via Internet, het organiseren van bijeenkomsten en het aanbieden van scholing en cursussen aan leden. De score bij het rekruteren van 'interessante personen voor politieke functies' is eveneens goed, maar dit lijkt vooral het gevolg van de lage verwachtingen die men op dit punt koestert ten aanzien van politieke partijen. Anders geformuleerd: men vertrouwt er op voorhand nauwelijks op dat politieke partijen, zelfs niet de ideale partij, in staat zouden zijn om interessante mensen te rekruteren. Dat is echt verontrustend.

	Huidige politieke partijen	Moderne partij van 21^e eeuw	Marge
Weet mensen te inspireren	2.6	6.2	-3.6
Zegt waar het op staat	3.1	6.5	-3.4
Betrouwbaar	3.5	6.7	-3.2
Luistert goed naar de mensen	3.3	6.4	-3.1
Eerlijk	3.5	6.5	-3.1
Weet wat er zich in de samenleving afspeelt	3.6	6.5	-3.0
Is verfrissend	2.7	5.6	-2.9
Stelt zich open op	3.3	6.2	-2.9
Heeft een visie voor de lange termijn	3.6	6.4	-2.8
Reikt goede ideeën aan over welke kant het op moet met Nederland	3.5	6.0	-2.5
Veranderingsgezind	3.2	5.7	-2.5
Weegt uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen tegen elkaar af	3.6	6.0	-2.4
Is professioneel georganiseerd	3.9	6.3	-2.4
Toekomstgericht	3.9	6.2	-2.3
Resultaatgericht	4.0	6.2	-2.2
Organiseert, indien nodig, demonstraties	3.0	5.1	-2.1
Heeft een duidelijke democratische structuur	4.1	6.0	-1.9
Plaatst nieuwe vraagstukken op de politieke agenda	4.1	6.0	-1.9
Mobiliseert interessante mensen	3.2	4.8	-1.6
Heeft lokale afdelingen die de koers van de organisatie in de gaten houden	4.1	5.6	-1.6
Beschikt over een aantrekkelijke website waar je andere mensen kunt ontmoeten en mee kunt doen aan discussies	3.8	5.3	-1.5
Biedt cursussen en scholing aan leden	3.7	5.2	-1.5
Levert goede diensten aan haar leden, zoals hulp bij het aanvragen van huursubsidie	3.3	4.6	-1.3
Is eenvoudig te bereiken via Internet	4.4	5.6	-1.2
Heeft lokale afdelingen, die regelmatig afdelingsvergaderingen houden	4.0	5.2	-1.2
Organiseert veel bijeenkomsten	4.1	5.2	-1.1
Rekruteert interessante personen voor politieke functies	3.6	4.6	-1.1
Heeft een zichtbare leider	4.7	5.5	-0.9
Spraakmakend	4.1	4.6	-0.5
Is regelmatig aanwezig in de media	5.0	4.9	0.2
Belooft te veel	5.3	2.0	3.4

Celinhoud is de gemiddelde score op een zevenpuntsschaal, lopend van 1 (zeer slecht) tot en met 7 (zeer goed). Positieve scores geven aan dat gemiddeld genomen men vindt dat het desbetreffende kenmerk de *huidige* politieke partijen (of: de moderne partij van de 21^e eeuw) goed beschrijft; negatieve scores geven aan dat men vindt dat het kenmerk de *huidige* politieke partijen (of: de moderne partij van de 21^e eeuw) slecht beschrijft. N=40. Gehanteerde vraagformulering: 'Hieronder staat een aantal kenmerken. Geef voor elk van deze kenmerken aan in welke mate zij de *huidige* politieke partijen goed of slecht beschrijven.'

GOED IMAGO SINGLE-ISSUE ORGANISATIES

Imago single-issue organisaties lijkt meer op ideale partij dan huidige politieke partijen. Ironische genoeg komt het imago van 'single-issue organisaties' dichter in de buurt van de moderne 21^e eeuwse politieke partij dan het imago van de huidige politieke partijen. De gemiddelde afwijking voor single-issue organisaties bedraagt 1.1, terwijl de gemiddelde absolute afwijking voor de huidige partijen bijna twee keer zo groot is (2.1). De betere score van single-issue organisaties is vooral zichtbaar in een beter vermogen om mensen te inspireren en te zeggen waar het op staat. Dit alles wordt verder bevestigd in de groepsdiscussies:

- 'Kennelijk kunnen ze beter communiceren, mensen beter inspireren.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Ze zijn doelgericht, ze gaan echt voor doelen. Een vast doel, fantastisch.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Geweldig dat ze er zijn.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'De overheid heeft niet meer die invloed om alles te regelen. Dat komt door de globalisering. Politieke partijen worden minder belangrijk dan vijftig jaar geleden. Single-issue organisaties juist wel. Kijk maar naar zo'n klimaatconferentie, daar doet Greenpeace wel wat aan. Politieke partijen vinden hooguit iets – nou dan ga ik liever naar Greenpeace toe.' (*Leden politieke partijen*)

Single-issue organisaties zijn doelgericht en staan dicht bij de mensen:

- 'Het spreekt mensen meer aan, omdat het kleiner is, meer bij je dagelijks leven staat. Als ze het wat makkelijker maken voor mensen, ik denk dat politieke partijen daar wat aan kunnen hebben.' (*Jongeren*)

Latente afgunst onder leden politieke partijen. Bijna knarsetandend moeten de partijleden toegeven dat single-issue organisaties het in veel opzichten goed doen. De verklaring van de partijleden hiervoor is dat single-issue organisaties aan niemand verantwoording schuldig zijn en bovendien geen lastige afwegingen hoeven te maken tussen verschillende belangen. Single-issue organisaties lijken zo een stel zondagskinderen die al het geluk zo maar komt toewaaaien, terwijl politieke partijen zich een slag in de rondte moeten werken. Eigenlijk is het niet eerlijk:

- 'Mensen wijzen toch te snel naar de politiek als de schuldige.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Single-issue organisaties zijn misschien wel effectiever dan politieke partijen, maar ze hebben het ook heel veel gemakkelijker, omdat ze niks hoeven af te wegen.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Greenpeace neemt geen enkele verantwoordelijkheid.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Je laat een zielig aapje in een kooitje zien en dan stroomt het geld vanzelf binnen.' (*Leden politieke partijen*)

Maar niet-leden van politieke partijen verwelkomen juist de duidelijke focus op een enkel issue en vinden dat politieke partijen daar juist van zouden kunnen leren:

- 'Duidelijke doelen stellen.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Misschien het ideële. Eigenlijk ga je er bij een politieke partij al vanuit dat het geen zuivere koffie is. Mijn beeld van politici is veel beloven en weinig waarmaken. Je gaat er al van uit dat het oneerlijk is. Maar bij single-issue organisaties, daar verwacht je veel meer dat het goed zit.' (*Doorsnee burgers*)

De twee wereldbeelden botsen op elkaar in de discussie tussen de doorsnee burgers, in de onderstaande gedachtenwisseling met het enige lid van een politieke partij in die groep. Het niet-lid neemt de afwegingsfunctie waar als 'alles willen'; het partijlid ziet het juist als landsbelang:

- [Niet-lid:] 'Ik heb het gevoel dat de politiek alles wil. Maar je kunt nu eenmaal niet alles. Je moet je ergens op richten.' (*Doorsnee burgers*)
- [Lid:] 'Ik vind dat de politiek zich wel op alles moet richten, op het land. Het gaat om het belang van het land.' (*Doorsnee burgers*)

Zwaktes van single-issue organisaties: geen zichtbare leiders, slecht ontwikkelde interne democratie en niet afwegen van belangen. Voor slechts drie imago-kenmerken wijkt de gemiddelde score voor single-issue organisaties meer dan twee punten af van de ideale partij. Het gaat hier om 'heeft een zichtbare leider' (-2.7), 'heeft een duidelijke democratische structuur' (-2.2) en 'weegt uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen tegen elkaar af' (-2.1). Dit alles suggereert een uitruil van verfrissendheid en het vermogen om mensen te inspireren voor interne democratie en het afwegen van verschillende belangen:

- 'Bij single-issue bewegingen weet ik niet welk gezicht daarachter steekt, terwijl je dat bij politieke partijen wel hebt.' (*Leden single-issue organisaties*)

Twijfel over financiële handel en wandel van single-issue organisaties. Veel deelnemers zeggen te zijn gaan twijfelen over de manier waarop single-issue organisaties en goede doelen met hun fondsen omgaan. In die twijfel klinken de schandalen rond de Hartstichting en Plan klinken duidelijk door:

- 'Ik vind het heel erg goed dat die organisaties bestaan. Ik vind het jammer dat een aantal onbetrouwbaar blijkt te zijn.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Aan de ene kant vind ik het heel goed dat ze er zijn. Aan de andere kant vraag ik me af waar het geld blijft. Denk maar aan de Hartstichting.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Ik vraag me af of het geld wel goed terecht komt. 'Waar blijft het geld?', is de vraag die ik doorzichtiger zou willen hebben. Ik denk dat er wel veel aan de strijkstok blijft hangen.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Ik ben donateur van Plan geweest, jarenlang, en toen kwam ik er opeens achter dat het kind veranderd was. Dat vond ik onbetrouwbaar. Ik ben nu lid van de Dierenbescherming en dat soort dingen. Dat vind ik fantastisch. Het is heel fijn dat ze er zijn. Maar dat onbetrouwbare knaagt wel. Je vraagt je toch af wat er toen is gebeurd.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Wij wisselen iedere twee jaar van organisatie. De laatste tijd hebben we gehoord dat er heel veel geld verdwijnt. Foster Parents doen we niet meer, we zijn nu meer naar blindengeleidehonden aan het toegaan.' (*Jongeren*)
- 'Je hebt mensen die er geld mee verdienen, het wordt een puur zelfonderhoudend orgaan omdat mensen er belang bij hebben omdat ze geld moeten verdienen.' (*Jongeren*)
- 'Ze zitten in van die kapitale panden. Dan vraag ik me af: hoe betalen ze dat dan? Dat geld moet toch ergens vandaan komen, niet?' (*Doorsnee burgers*)

Methoden van single-issue organisaties soms te agressief. In de diverse groepen worden regelmatig vraagtekens geplaatst bij de werkwijze van single-issue organisaties. Soms slaan ze wel eens door:

- 'Het is goed dat ze bestaan. Maar ik vind dat ze soms bij demonstraties wel eens, een paar jaar geleden bijvoorbeeld met Greenpeace, dat ze veel te ver gaan. Soms slaan ze door.' (*Jongeren*)
- 'Ik vind ze opdringerig. Dan maar liever iets anders, waar ik zelf fijn bij ben.' (*Jongeren*)
- 'Studenten die op straat staan die je proberen donateur te maken.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Er is geen middenweg. Ze proberen dingen alleen maar door te drukken of juist tegen te houden.' (*Leden politieke partijen*)

Gaan single-issue organisaties de politieke partijen achterna? Het imago van single-issue organisaties mag dan op dit moment een stuk beter zijn dan dat van de huidige politieke partijen, toch lijkt het er op alsof single-issue organisaties de politieke partijen achterna gaan.

- 'Volgens mij dat bureaucratische, die regeltjes, zie je ook vaak bij single-issue organisaties. Je hebt wel organisaties die garanderen dat van elk bedrag zoveel naar het echte doel gaat, maar ja, kun je daar van op aan?' (*Jongeren*)
- 'Grote organisaties zoals het Wereld Natuurfonds zijn veel te breed, die zijn te versnipperd.' (*Leden single-issue organisaties*)

	Single issue organisaties	Moderne partij van 21 ^e eeuw	Marge
Heeft een zichtbare leider	2.8	5.5	-2.7
Heeft een duidelijke democratische structuur	3.8	6.0	-2.2
Weegt uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen tegen elkaar af	3.9	6.0	-2.1
Heeft lokale afdelingen die de koers van de organisatie in de gaten houden	3.7	5.6	-1.9
Betrouwbaar	4.7	6.7	-1.9
Luistert goed naar de mensen	4.5	6.4	-1.9
Reikt goede ideeën aan over welke kant het op moet met Nederland	4.2	6.0	-1.8
Biedt cursussen en scholing aan leden	3.4	5.2	-1.8
Eerlijk	4.8	6.5	-1.7
Is verfrissend	4.2	5.6	-1.4
Heeft lokale afdelingen, die regelmatig afdelingsvergaderingen houden	4.0	5.2	-1.3
Plaatst nieuwe vraagstukken op de politieke agenda	4.8	6.0	-1.2
Weet wat er zich in de samenleving afspeelt	5.4	6.5	-1.2
Stelt zich open op	5.0	6.2	-1.2
Leverd goede diensten aan haar leden, zoals hulp bij het aanvragen van huursubsidie	3.6	4.6	-1.0
Is professioneel georganiseerd	5.3	6.3	-1.0
Veranderingsgezind	4.7	5.7	-1.0
Zegt waar het op staat	5.5	6.5	-1.0
Heeft een visie voor de lange termijn	5.6	6.4	-0.8
Organiseert veel bijeenkomsten	4.4	5.2	-0.8
Toekomstgericht	5.6	6.2	-0.6
Weet mensen te inspireren	5.7	6.2	-0.5
Rekruteert interessante personen voor politieke functies	4.4	4.6	-0.3
Mobiliseert interessante mensen	4.6	4.8	-0.2
Resultaatgericht	6.0	6.2	-0.1
Beschikt over een aantrekkelijke website waar je andere mensen kunt ontmoeten en mee kunt doen aan discussies	5.2	5.3	0.0
Is eenvoudig te bereiken via internet	5.8	5.6	0.2
Spraakmakend	4.8	4.6	0.2
Organiseert, indien nodig, demonstraties	5.4	5.1	0.3
Is regelmatig aanwezig in de media	5.4	4.9	0.5
Beloofd te veel	3.9	2.0	1.9

Zie noot bij vorige tabel.

MEN ZIET GEEN WEZENLIJK ALTERNATIEF VOOR POLITIEKE PARTIJEN

Politieke partijen zijn nodig. De stemming in de focusgroepen kantelt enigszins op het moment dat de kritiek wordt doorgetrokken in de provocerende stelling 'Het tijdperk van de politieke partijen is voorbij'. Die uitspraak wordt als veel te stellig beschouwd. Men heeft het gevoel dat er eigenlijk geen alternatief is voor politieke partijen:

- 'Als je kijkt naar wat het alternatief is, ik vind democratie de slechtste oplossing die we moeten handhaven.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Wat is het alternatief? Het alternatief is een soort bestuurslaag die geen politieke aspiraties heeft, met directeuren en zo. Een ander alternatief is door middel van referenda. Maar of dat nou weer de oplossing is? Ik geloof het eerlijk gezegd niet.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Ik denk dat het te ver gezegd is dat het voorbij is, maar het is zo'n poppenkast geworden zoals hier in Amsterdam. Het is een poppenkast, het is lachwekkend geworden. Het moet gaan over de vraag: 'wat we willen we?', in plaats van de buitenkant van hoe komen wij over? Belachelijk!' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Dan heb je of een dictatuur of een anarchie. In Nederland lijken de partijen allemaal zoveel op elkaar, het is zo moeilijk om te kiezen. Vroeger wist je wat je er aan had. Dan wist je: dat zijn rechtse rakkers, die staan daar.' (*Jongeren*)

Behoeftte aan een open politieke cultuur met politieke partijen die de mensen serieus nemen. In een bepaald opzicht is het tijdperk van de politieke partijen echter wel voorbij:

- 'Ja, het is voorbij, het tijdperk van de politieke partijen zoals wij die gekend hebben in de 20^e eeuw.' (*Leden politieke partijen*)

Politieke partijen moeten veranderen, als het aan de deelnemers ligt. Mensen willen weer terug naar de kern van de democratie, met een open politieke cultuur met politieke partijen die verschillende standpunten innemen en waar burgers actief kunnen participeren in de politieke besluitvorming:

- 'We moeten terug naar af: we moeten de stem van het volk laten spreken. We moeten een inventarisatie houden. Iedere burger noemt tien punten die hij belangrijk vindt en daarmee dan iets doen. Het is de onbereikbaarheid, ze staan zo ver weg.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Het spreekt niet aan, het leeft niet. Het is een ver van mijn bed show.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Een Grieks stadstatensysteem, daar ben ik voorstander van. Met een forum die de politieke zaken gaat bespreken. Dan is iedereen in zijn vrije tijd met politiek bezig, en niet voor zijn baan.' (*Jongeren*)

Door de groepen heen speelt een duidelijke behoefte aan heldere contrasten tussen de politieke partijen. Nu lijkt het allemaal te veel op elkaar, is het overheersende gevoel:

- 'Ik wil me ergens weer mee kunnen identificeren. Iedereen zit nu in het midden, daar heb ik zo weinig mee.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Of er een linkse of een rechtse regering is, het maakt geen moer uit. Misschien dat je het bij het integratiebeleid merkt dat er minder of meer buitenlanders zouden zijn, maar dat is het dan wel zo'n beetje.' (*Jongeren*)

De deelnemers willen dat politieke partijen onderkennen dat mensen tegenwoordig veel beter zijn opgeleid dan vroeger. De deelnemers willen als volwaardige gesprekspartners behandeld worden:

- 'De wereld is veranderd en de partijen zijn stil blijven staan. Mensen zijn intelligenter. Ze hebben gestudeerd. Die mensen zijn 50 of ouder; jongeren hebben daar niks mee, op twee na misschien.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Vroeger werden we geleid, nu is het veel meer ontwikkeld. Mensen kunnen zelf ook denken en zien wat er fout gaat. Ze zijn op één ding geconcentreerd, de schatkist, en niet op mensen.' (*Leden single-issue organisaties*)

Een volwaardige, serieuze behandeling betekent ook: stoppen met loze beloftes als er weer verkiezingen in aantocht zijn. In plaats daarvan wil men een volwassen cultuur van afrekenbaarheid:

- 'Misschien is het er wel hoor, maar laat ze nou eens één keer in de zoveel tijd rapport uitbrengen wat ze hebben waar gemaakt van hun verkiezingspraatjes.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Het is kenmerkend voor het vierjarenstelsel. Ze zeggen: 'wij gaan dit en dit doen' en daarna hoor je niks meer. Zo'n verkiezingsperiode, waarin ze zichtbaar zijn, dat zou ik eigenlijk constant willen hebben.' (*Leden single-issue organisaties*)

Er is overigens best begrip voor de lastige positie waarin politieke partijen op dit moment verkeren. Men heeft de indruk dat er echt wel wat verandert en dat er sprake is van een inhaalslag:

- 'Ze zijn nu een grote inhaalslag aan het maken met beleid dat misschien nu te scherp is.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Ze lopen natuurlijk sowieso op eieren, dat ze het verkeerd zeggen. Ik denk dat ze een beetje bang zijn.' (*Doorsnee burgers*)

De leden van politieke partijen reageren wederom defensief. Opnieuw ontberen zij de argumenten om de stelling te kunnen weerleggen dat het tijdperk van de politieke partijen voorbij zou zijn. Ze beschikken niet over aantrekkelijke visie. En dus praten ze al gauw in platitudes:

- 'We hebben een politiek nodig die de vertaalslag maakt naar burgers die niet de tijd hebben om zich te informeren'. (*Leden politieke partijen*)

Het vinden van een gemeenschappelijke taal over waarom je je zou moeten inzetten voor de publieke zaak, of specifieker, politieke partijen, wordt bovendien belemmerd door (partij)politieke verschillen van inzicht. Leden van oppositiepartijen hebben in dit opzicht een duidelijk ander wereldbeeld dan leden van regeringspartijen.

DE MODERNE POLITIEKE PARTIJ IS EEN INTERESSEPARTIJ

Halverwege de groepsgesprekken kregen de deelnemers een tekst voorgelegd waarin een lans wordt gebroken voor een meer op inhoudelijke issues toegespitste organisatie van politieke partijen. De deelnemers werd gevraagd om deze tekst te beoordelen. Daarnaast werden zij gevraagd om aan te geven welke woorden en zinnen er in positief of juist negatief opzicht uitsprongen. (Resultaten staan vermeld op volgende pagina.)

Discussies over structuur van politieke partijen zijn niet echt aan mensen besteed. De deelnemers blijken niet erg ontvankelijk voor beschouwingen over de structuur van (moderne) politieke partijen. Een tekst in die richting (zie hieronder) wordt op zich redelijk overtuigend ervaren maar maakt als geheel niet zo veel los:

- 'Het zit weer heel erg in de organisatiestructuren. Ik denk dat ze meer bereiken als men speerpunten neemt en werkelijk iets maatschappelijks doen. Het is te veel. Laten ze doen wat ze moeten doen. Eerlijk zijn.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Ik denk dat het heel oud is, ik denk dat het al heel erg gebeurt.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Deze tekst is te academisch, dit is niet een tekst voor Jan Modaal.' (*Jongeren*)

Valse start: claim dat veel mensen 'best' lid zouden willen worden van een politieke partij. De deelnemers reageren zeer negatief op de claim in het begin van het stuk dat er heel veel mensen zouden rondlopen in Nederland die 'best' lid van een politieke partij zouden willen worden. Volgens de deelnemers is dat niet waar en is dat station al lang gepasseerd:

- 'De eerste zin, volgens mij klopt daar helemaal niks van.' (*Doorsnee burgers*)
- 'Nee, ik denk dat er helemaal niet zo veel mensen zijn die zich met de politiek willen bemoeien. De eerste zin is bullshit volgens mij.' (*Jongeren*)
- 'Het is echt geschreven voor hoogopgeleide mensen. Met zo'n wedstrijdje erbij haakt de rest van Nederland af.' (*Jongeren*)

Uitspraken over het bewaken van de interne partijdemocratie resoneren nauwelijks. Liever praat men over inhoudelijke politieke problemen, zoals de perikelen rond het nieuwe zorgstelsel:

- 'Wat wij van de politiek merken is het nieuwe zorgstelsel. Heel veel mensen gaan het waarschijnlijk niet meer kunnen betalen.' (*Jongeren*)
- 'Je krijgt een brief, maar die is moeilijk. Je weet niet precies wat er staat. Mijn vaste kosten die 60 euro per maand omhoog gaan, dat is iets wat mij wel persoonlijk aangaat.' (*Jongeren*)

Een tweede aspect dat negatieve reacties oproept is de claim dat mensen 'minder geïnteresseerd zouden zijn in het wel en wee van de stad of dorp waar zij toevallig wonen'. Veel deelnemers voelen zich op dit punt in hun goede eer aangetast.

Organisatie rond inhoudelijke thema's wordt positief ontvangen. Men reageert bijzonder positief op het idee om politieke partijen niet alleen op geografische grondslag te organiseren, maar ook op inhoudelijke grondslag. Dat blijkt onder andere uit een bijzonder goede ontvangst van de zin: 'Politieke partijen zouden hierop kunnen inspelen door hun huidige, geografisch bepaalde organisatie-model aan te vullen met een *inhoudelijk* organisatie-model, gebaseerd op de specifieke onderwerpen waarin mensen geïnteresseerd zijn'. Deze zin wordt met afstand als beste zin gewaardeerd in de gehele tekst. Zo'n 'interessepartij' wordt als opener en als concreter ervaren, en dat ziet men als een duidelijke verbetering. Een inhoudelijk organisatie-model is voor een groot aantal deelnemers zo vanzelfsprekend dat men zich afvraagt of het niet allang gebeurt. Zo wijst een deelnemer op de Werkgroep Buitenland van de Partij van de Arbeid. Maar andere deelnemers denken dat er inderdaad niets is gebeurd:

- 'Ik vind het positief omdat er veel meer inzage wordt gegeven over wat er speelt in een politieke partij. Het gaat over mensen. Het is veel duidelijker. Het is toegankelijker.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Dit is op zich een prachtig idee, maar er is niks mee gedaan.' (*Leden single-issue organisaties*)
- 'Het gebeurt al. Kijk maar naar de Werkgroep Buitenland van de PvdA.' (*Leden politieke partijen*)

Modern bestuursidoom resoneert eveneens sterk. Het idee dat partijafdelingen van elkaar kunnen leren spreekt zeer aan, evenals het idee om eerst op bescheiden schaal te experimenteren met nieuwe partijstructuren. Men herkent ook de synergie die voort kan komen uit een partijorganisatie met zowel een territoriale als inhoudelijke grondslag.

Breed gevoel dat er diepere oorzaken zijn van de verminderde aantrekkingskracht van politieke partijen. Men vindt het belangrijk dat politieke partijen moderner worden, maar verwacht niet dat zulks tot een groter aantal leden zal leiden. Er zijn culturele en politieke processen aan de gang die het lidmaatschap van politieke partijen minder aantrekkelijk maken. Daar waar je vroeger van huis uit lid werd en je gemakkelijk conformeerde aan een ideologie, is dat tegenwoordig steeds minder het geval:

- 'Het probleem ligt dieper.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Ik denk dat steeds minder mensen zich willen conformeren aan een visie. Ik denk dat ze zich niet meer in een overkoepelend beeld kunnen vinden.' (*Leden politieke partijen*)
- 'Vroeger werd je van huis uit lid, maar wie wordt dat nu nog?' (*Leden politieke partijen*)

De moderne politieke partij van de 21e eeuw

Er lopen in Nederland heel veel mensen rond die best lid van een politieke partij zouden willen worden [+2,-11] maar opzien tegen het bezoeken van afdelingsvergaderingen [+3,-4] als één van de weinige manieren waarop ze in een partij kunnen participeren. [+5,-15] De meeste mensen hebben belangstelling voor een specifiek aantal inhoudelijke terreinen [+10,-1] (bijv. milieu, Europa, sociale zekerheid) en zijn minder geïnteresseerd in het wel en wee van de stad of dorp waar zij toevallig wonen [+7,-15]. Politieke partijen zouden hierop in kunnen spelen door hun huidige [+3,-0], geografisch bepaalde organisatiemodel aan te vullen met een *inhoudelijk* organisatiemodel, [+11,-2] gebaseerd op de specifieke onderwerpen waarin mensen geïnteresseerd zijn. [+16,-1] Dit soort modellen worden nu al veel gebruikt door internationale beroepsorganisaties. [+2,-1] Een voorbeeld is de *International Political Science Association*, waar mensen naast hun algehele lidmaatschap lid kunnen worden van enkele tientallen zogeheten 'secties' (Europese politiek, politieke psychologie, onderzoeksmethoden, etc.). De meeste van deze secties kennen een levendig bestaan. [+14, -3]

Op soortgelijke wijze is het zeer goed voorstelbaar dat een Nederlandse politieke partij binnen een jaar of vijf [+4,-1] over pakweg 25 formele 'werkgroepen' [+7,-3] beschikt, zoals de werkgroep Europa, de werkgroep milieu, de werkgroep minderheden, de werkgroep democratische vernieuwing, en zo voort. [+8,-2] Men kan lid worden van een onbeperkt aantal werkgroepen [+6,-3], maar in de praktijk mag worden verwacht dat de meeste mensen lid zijn van hooguit twee of drie werkgroepen. [+12,-4] Leden van de werkgroep hebben een eigen website, ontvangen regelmatig emails, krijgen elk kwartaal het werkgroepblad, en worden regelmatig uitgenodigd voor regionale werkgroepbijeenkomsten met interessante sprekers. [+11,-1] Veel werkgroepen ondernemen daarnaast allerlei andere activiteiten, zoals gezamenlijke studieprojecten en werkbezoeken op locatie. [+12, -1] Denkbaar is dat elke werkgroep stemrecht krijgt op de partijcongressen. [+15,-6]

Er bestaan grote kansen voor dit alternatieve organisatiemodel [+4,-3] Dat blijkt onder andere uit de speciale 'campagnenetwerken' die hier en daar zijn opgezet – netwerken waarbinnen lokale campagneleiders met groot enthousiasme [+4,-2] met elkaar samenwerken en informatie uitwisselen. [+8,-3]

Het kernidee is dat de twee organisatiemodellen – inhoudelijk en geografisch – niet ten koste gaan van elkaar, maar elkaar zo veel mogelijk versterken. [+16,-5] Zolang gemeenteraden in ons land direct gekozen blijven ligt dat ook niet erg voor de hand, omdat partijafdelingen dan van nature op lokale basis georganiseerd zullen blijven. [+3,-0] Bovendien is het zeer goed denkbaar dat dwarsverbanden tussen partijafdelingen en werkgroepen zeer positieve effecten zullen hebben. [+15,-5] Zo kan men zich eenvoudig voorstellen dat de partijafdeling Heerlen geïnteresseerd is in de ideeën en opvattingen zoals die leven bij de werkgroep 'criminaliteit en veiligheid'. En de werkgroep 'integratie' zal ongetwijfeld haar licht willen opsteken bij de partijafdeling Rotterdam. [+12,-2]

Dit nieuwe organisatiemodel [+1,-0] stelt politieke partijen veel beter dan nu [+0,-2] in staat om nieuwe leden te werven en te binden. [+3,-1] Leden (en sympathisanten) vormen het kapitaal van politieke partijen [+3,-1] zowel in termen van 'spelersmateriaal' (rekruteringsfunctie) als in termen van financiële ondersteuning. [+6,-1] De afgelopen jaren hebben veel politieke partijen belangrijk werk verricht om het ledenverlies te stoppen en nieuwe leden te werven. [+2,-6] Maar een groot deel van deze inspanningen, hoe nuttig ook, blijven te veel het karakter houden van symptoombestrijding [+0,-4] en houden te weinig rekening met de werkelijke redenen waarom mensen geen lid meer willen worden van politieke partijen. [+6,-4] Of bovengenoemde structuur dat wél doet is iets dat verder onderzocht zou moeten worden en waarmee op korte termijn op bescheiden schaal zou kunnen worden geëxperimenteerd [+16,-4].

Ten slotte zullen de politieke partijen de komende jaren veel werk moeten verzetten om jonge talenten aan zich te binden. [+17,-2] Dat kan door middel van speciale activiteiten. De recent gehouden 'Academie', waarbij via een essaywedstrijd geselecteerde jongeren in aanraking kwamen met tal van politieke prominenten [+6,-5], is hiervan een prachtig voorbeeld [+8,-0]. De partijen zouden moeten nagaan in hoeverre dit soort initiatieven een vastere plaats kan worden gegeven in hun partijorganisaties als geheel. [+15,-3]

Tekst oorspronkelijk afgedrukt in *Socialisme en Democratie*, naar aanleiding van de Tweede-Kamerverkiezingen van 1998. Tussen rechte haken staat steeds het aantal malen dat de 40 deelnemers een tekstpassage als 'positief' of 'negatief' hebben aangekruist.

**BOODSCHAPTEST: GROTE STEUN VOOR REPRESENTATIEVE
DEMOCRATIE MET OPEN, MAATSCHAPPELIJK GEWORTELDE POLITIEKE PARTIJEN**

Boodschaptest. Tijdens het onderzoek kregen de deelnemers zestien korte boodschappen voorgelegd. De deelnemers hebben deze boodschappen beoordeeld in termen van overtuigendheid en hebben daarnaast de woorden en zinnen aangekruist die er voor hen positief of negatief uitsprongen. Bijlage 4 bevat een volledig overzicht van de resultaten. De belangrijkste conclusies van deze boodschap test zijn drieledig:

- 1. Sterkst resonerende boodschap: politieke partijen onmisbaar, maar moeten wel veranderen.** De sterkst resonerende boodschap in het onderzoek gaat er vanuit dat politieke partijen onmisbaar blijven, maar koppelt daar wel expliciet de inspanningsverplichting aan vast dat politieke partijen ook echt *moeten* veranderen en mensen de gelegenheid bieden om mee te doen aan de besluitvorming:

Boodschap 1	Overtuigingskracht
<p>Politieke partijen blijven onmisbaar, [+24,-3] nu en ook in 2020. [+14,-1] Maar de politieke partijen van 2020 zullen andere partijen zijn dan nu [+13,-3], sterker [+11,-2], zullen andere partijen <i>moeten</i> [+16,-2] zijn dan nu [+15,-2]. Het zullen partijen moeten zijn die uitgaan van mondige burgers [+5,-1] en in staat zijn om hen de gelegenheid te bieden om mee te doen aan de besluitvorming op een wijze en een moment die overeenkomt met hun wensen [+23,-5].</p>	3.72

Tussen rechte haken staat steeds het aantal malen dat de 40 deelnemers een tekstpassage als 'positief' of 'negatief' hebben aangekruist. Overtuigingskracht gemeten als gemiddelde score op de vraag 'Hoe u overtuigend vindt u deze boodschap?'. Antwoorden als volgt gecodeerd: 'zeer overtuigend'=5; 'overtuigend'=4; 'beetje overtuigend'=3; 'niet zo overtuigend'=2 en 'helemaal niet overtuigend'=1.

- ◆ **Geen alternatieven.** De eigenstandige rol die men voor politieke partijen weggelegd ziet, wordt indirect bevestigd in de vorm van een lage waardering voor boodschappen waarin op enigerlei wijze gesuggereerd wordt dat er wel alternatieven zouden zijn. Zo valt de boodschap waarin politieke partijen een zachte dood sterven en worden vervangen door vormen van directe democratie helemaal in dorre aarde. Deze boodschap wordt het minst gewaardeerd van alle zestien geteste boodschappen in het onderzoek:

<p>Boodschap 2. Politieke partijen zijn op sterven na dood. [+7,-9] Hun ledental blijft maar teruglopen en bedraagt nu nog maar een schamele 2.5% van de gehele bevolking. [+4,-6] En de meeste leden zijn hoog opgeleid [+5,-10], hopen op een mooie politieke functie. [+4,-13] Zulke partijen kunnen gezamenlijk onmogelijk [+10,-3] een representatieve afspiegeling [+5,-4] vormen van de Nederlandse bevolking. [+14,-4] Waar dat toe kan leiden hebben we in 2002 gezien [+3,-3]. De overheid moet daarom stoppen [+5,-5] met het op allerlei manieren ondersteunen van politieke partijen. [+7,-5] Laat ze gewoon een zachte dood sterven [+2,-19] en bevorder directe democratie, [+4,-15] waarbij de mensen in het land het gewoon direct voor het zeggen krijgen. [+7,-21]</p>	2.49
--	-------------

- ◆ **Single-issue organisaties vormen evenmin een reëel alternatief.** De rol van single-issue organisaties wordt positief gewaardeerd, maar zij worden evenmin gezien als een potentiële vervanger van politieke partijen, hooguit als een nuttige aanvulling. Single-issue organisaties en politieke partijen leveren beide een belangrijke bijdrage aan de politieke besluitvorming in Nederland en dat moet volgens de deelnemers zo blijven.
- ◆ **Grote nadruk op onafhankelijkheid en voldoende maatschappelijke worteling van politieke partijen.** De deelnemers blijken zeer ontvankelijk te zijn voor boodschappen die benadrukken dat politieke partijen onafhankelijk en maatschappelijk voldoende geworteld behoren te zijn. Binnen deze context valt ook te praten over een zekere mate van financiële steun door de overheid, ook al gaat dit

niet van harte. Een boodschap langs deze lijnen resoneert het op één-na-beste van alle zestien geteste boodschappen:

Boodschap 13. Politieke partijen zijn belangrijk en daarom is het goed dat zij in hun werk door de samenleving wordt ondersteund. [+14,-3] Daarbij is het cruciaal dat politieke partijen onafhankelijk blijven opereren [+19,-3], dat er geen staatsinvloed is, en dat partijen maatschappelijk voldoende geworteld blijven. [+19,-1] Binnen deze strikte randvoorwaarden behoort een zekere mate van financiële steun [+11,-5] door de overheid geen probleem te zijn. [+12,-7]	3.51
--	-------------

2. **Het gaat om de afweging van belangen, partijen moeten dat zichtbaarder en opener doen.** De deelnemers beschouwen politieke partijen als onmisbaar, omdat zij de cruciale schakel zijn in het afwegen van veel uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen in de samenleving. De grote klacht van de deelnemers is echter dat zij door politieke partijen nauwelijks in dat afwegingsproces worden betrokken en voortdurend het nakijken hebben. Dat geeft hen het gevoel dat ze worden buitengesloten en dat politieke partijen niet van hen zijn. Om belangen goed af te kunnen wegen is het belangrijk dat partijen ook andere functies vervullen, zoals het agenderen van maatschappelijke problemen en het aandragen van nieuwe ideeën. In de woorden van een lid van de groep met doorsnee burgers:

— 'Mijn boodschap zou zijn: eerlijk en betrouwbare politiek voeren en dat volhouden: jaar in, jaar uit. We hebben het al gezien, een paar jaar geleden, dat het ontzettend wordt gewaardeerd als men duidelijk is in zijn boodschap.' (*Doorsnee burgers*)

Opvallend in dit verband is dat men weinig moet hebben van politieke partijen die als louter kiesverenigingen opereren. Men wil echt meer. Men wil dat politieke partijen ideeën aandragen, wetenschappelijk onderzoek doen en scholing doen. Anders gezegd: men wenst politieke partijen die een actieve bijdrage leveren aan de collectieve meningsvorming.

3. **Steun voor creëren van voorwaarden waaronder politieke partijen hun rol kunnen spelen.** Men is zeer ontvankelijk voor de uitspraak dat het belangrijk is dat 'we de voorwaarden creëren waaronder politieke partijen hun rol zo goed mogelijk kunnen spelen'. Die rol heeft dan vooral betrekking op het zo aantrekkelijk mogelijk vervullen van de afwegingsfuncties (inclusief alle achterliggende functies zoals agendasetting). Echter, de steun brokkelt af zodra deze voorwaarden concreet vertaald worden in termen van financiële steun, want: 'politieke partijen en overheidssubsidie zijn twee dingen waar je voorzichtig mee moet zijn'. De financiële ondersteuning van de politieke partijen wordt vooral gezien als een noodzakelijk kwaad. Andere manieren van partijfinanciering maken partijen gemakkelijk afhankelijk van maatschappelijke krachten (bedrijven, individuen, bepaalde bedrijfssectoren) waar ze in de ogen van de deelnemers juist onafhankelijk van zouden moeten zijn. Het overheersende gevoel is uiteindelijk: geef het geld maar, maar praat er niet te veel over en geef politieke partijen vooral niet de indruk dat het allemaal vanzelf spreekt.
- ◆ **Hou het grote geld weg.** Geld corrumpeert, dat weet men uit het buitenland. Het feit dat er in Nederland in vergelijking met veel andere landen weinig geld omgaat in campagnes wordt daarom als een verworvenheid gezien, die vooral intact moet blijven. Maar zodra de deelnemers te horen krijgen dat de overheid op dit moment 15 miljoen euro subsidie geeft aan de politieke partijen, slaat de twijfel toe. Dat is erg veel geld.
 - ◆ **Ongecensureerde discussies over financiële overheidssteun voor politieke partijen roepen snel weerstand op.** Zonder context zijn veel deelnemers tegen een 'versoepeling' van de subsidieregels. Sterker nog, zonder context staan zij open voor de boodschap dat de financiële steun

door de overheid beter stapsgewijs verminderd zou kunnen worden. Discussies over precieze bedragen lopen snel vast.

- ◆ **Onafhankelijkheid van politieke partijen gaat voor alles.** Op dit moment heeft men niet het gevoel dat de Nederlandse politieke partijen een deel van hun onafhankelijkheid hebben ingeleverd in ruil voor overheidssubsidies. Toch is het belangrijk om hier kritisch op te blijven letten.

BOODSCHAPPEN AAN MINISTER REMKES

Boodschappen aan minister Remkes. Aan het eind van de focusgroepen is de deelnemers gevraagd om een boodschap te schrijven aan minister Remkes over de toekomst van de politieke partijen in Nederland. Uit vrijwel al deze boodschappen spreekt het besef dat politieke partijen onmisbaar zijn. Tegelijkertijd worden politieke partijen opgeroepen om een betere prestatie te leveren. Daarbij gaat het primair om openheid en duidelijkheid:

- 'Beste meneer Remkes, politieke partijen blijven mijns inziens altijd bestaan. Graag zou ik van elke politieke partij duidelijke heldere taal horen en lezen. Als je goed weet waar een politieke partij voor staat, kan 'men' 'wij' 'de burger' 'het volk' duidelijk ergens voor stemmen.' (*Jongeren, ansichtkaart*)
- 'Wat minder bureaucratie, meer subsidie voor politieke partijen, maar ook meer controle waar het heen gaat.' (*Jongeren, ansichtkaart*)

Opvallend genoeg zijn het de leden van de politieke partijen die de scherpste toon kiezen:

- 'Opener zijn naar de burger, duidelijker. Normale taal gebruiken en er niet omheen lullen. Sneller besluiten nemen en niet oeverloos blijven discussiëren om niks. Fouten durven toegeven.' (*Leden politieke partijen, ansichtkaart*)
- 'Doe wat aan de kloof tussen politiek en burger door beter te kijken naar ideeën zoals verwoord wordt in invuloefening 5. Laat je zien en niet alleen vlak voor verkiezingen en referenda. Laat zien waar je mee bezig bent, wat je standpunt is, wat de beslissingen zijn en waarom.' (*Leden politieke partijen, ansichtkaart*)
- 'Graag meer uitleg wat er gebeurt in de vergaderingen naar buiten toe, en niet zo geheimzinnig als er om uitleg wordt gevraagd via journalisten. Zodat een ieder niet voor de gek gehouden wordt.' (*Leden politieke partijen, ansichtkaart*)
- 'Amice, wees eerlijk, duidelijk, transparant. Luister en kijk naar wat er speelt in de maatschappij en reageer daarop! Geef de burgers verantwoordelijkheid en laat ze meespreken. Begin vanaf het begin!' (*Leden politieke partijen, ansichtkaart*)

Mensen willen gehoord worden. Zo reageren verschillende deelnemers positief op het enkele feit dat dit onderzoek plaatsvindt en dat hun mening gehoord wordt, los van het feit wat er verder mee gebeurt:

- 'Ik vind het erg goed dat er onderzoek wordt gedaan naar de opinie die leeft in de maatschappij. Het grootste probleem van politici nu lijkt mij het schipperen tussen populisme en oude garde, ik hoop dat u in het midden blijft zitten, daartussen in.' (*Jongeren, ansichtkaart*)
- 'Goed idee om dit soort onderzoek te doen. Om politiek populair te maken moet dit door aansprekende mensen gedaan worden. Stimuleer dit! Zo gaat het bij veel mensen leven.' (*Doorsnee burgers, ansichtkaart*)
- 'Krijgen wij ook een uitnodiging voor dat symposium?' (*Doorsnee burgers*)

* * *

BIJLAGE 1
DEELNEMERSOVERZICHT FOCUSGROEPEN

De focusgroepen vonden plaats op 12 en 13 december te Amsterdam. Alle focusgroepen namen ongeveer twee uur in beslag.

Leden single-issue organisaties, Amsterdam, 12 december, Leden single-issuebeweging				
NAAM	LEEFTIJD	OPLEIDING	GESLACHT	BEROEP
Marieke O.	25	WO	Vrouw	Student
Monique S.	42	MBO	Vrouw	Medewerker voorlichting stadsdeel
Gerda T.	55	MBO	Vrouw	Medewerkster Fortis Bank
Roselie P.	44	MBO	Vrouw	Kunstenaar
Arjen M.	25	HBO	Man	Projectmedewerker NCDO
Paulien B.	31	HBO	Vrouw	Werkzoekend pedagoge
Martijn de F.	27	HBO	Man	Marechaussee
Martijn M.	34	HBO	Man	Medewerker Gispen
Wouter M.	25	HBO	Man	ICT-er
Anna R.	36	WO	Vrouw	Beleidsmedewerker

Leden politieke partijen, Amsterdam, 12 december, Leden politieke partijen				
NAAM	LEEFTIJD	OPLEIDING	GESLACHT	BEROEP
John M.	39	MBO	Man	Administratief medewerker ANWB
Brigitte de M.	35	WO	Vrouw	Medewerkster Hogeschool
Fred A.	48	MBO	Man	Patissier
Babs C.	49	MBO	Vrouw	Verpleeghulp (tijdelijk WAO)
Martine F.	23	WO	Vrouw	Werkzaam bij instituut Clingendael
Hans K.	37	WO	Man	Econoom
Omar A.	27	HBO	Man	Student sociale dienstverlening
Niek H.	42	WO	Man	Medewerker internet bedrijf
Daniel F.	29	WO	Man	Recruiter
Harmen R.	22	HBO	Man	Integrale veiligheidskunde

Doorsnee burgers, Groningen, 13 december, Doorsnee Nederlanders

NAAM	LEEFTIJD	OPLEIDING	GESLACHT	BEROEP
Gonny de V.	63	MULO	Vrouw	Coupeuse (WAO)
Peter van B.	43	MBO	Man	Gate-agent
Bob B.	55	MBO	Man	Kunstenaar
Lotte T.	24	WO	Vrouw	Student sociologie
Maron D.	32	WO	Vrouw	Werkt bij mediabureau
Han C.	55	MBO	Man	Financieel medewerker toerisme
Chantal W.	23	HBO	Vrouw	Student maatschappelijk werk
Hilda R.	48	HBO	Vrouw	Verpleegkundige
Peter B.	25	HBO	Man	Student concepts & brands
Stefan de J.	24	HBO	Man	Werkzoekend (planologie)

Jongeren, Groningen, 13 december, Jongeren

NAAM	LEEFTIJD	OPLEIDING	GESLACHT	BEROEP
Marloes	20	PABO	Vrouw	Student
Frano P.	18	HAVO	Man	Student
Manus P.	18	HAVO	Man	Student
Karel de J.	22	Wijsbegeerte	Man	Student
Willem K.	23	Wijsbegeerte	Man	Student
Lilette F.	25	Media cultuur	Vrouw	Student
Lorian R.	18	VWO	Man	Student
Lotte V.	23	Communicatie	Vrouw	Student
Ton S.	22	Geschiedenis	Man	Student
Vere van G.	18	VWO	Vrouw	Student

BIJLAGE 2 VRAAGPUNTENLIJST FOCUSGROEPEN

12-13 december 2005

Leden single-issue organisaties	– Leden van single-issue bewegingen (12 december, 17.45–19.45, Amsterdam)
Leden politieke partijen	– Leden van politieke partijen (12 december, 20.15–22.15, Amsterdam)
Doorsnee burgers	– Doorsnee Nederlanders (geen leden) (13 december, 10.00–12.00, Amsterdam)
Jongeren	– Jongeren (geen leden) (13 december, 14.00–16.00, Amsterdam)

1. Inleiding (10 min)

- **[Schriftelijke invuloefening 1]** NB: bij vraag 7 en 8 overlappen sommige organisaties elkaar, dit is bewust zo.
- Uitleg onderzoek:
 - Gesprek van 2 uur. Elkaar uit laten praten, niemand kan fouten maken, mobiele telefoons uit, weinig tijd dus af en toe onderbreek ik jullie – niet persoonlijk opvatten.
 - Invuloefeningen: is onze versie van de Cito-toets, maar onze ervaring is dat het enorm behulpzaam is bij het bespreken van de onderwerpen.
 - Camera's – doen we normaal om terug te kunnen kijken wat er precies gezegd is. Anoniem.
 - Meekijkers.
- Kort voorstelronde **[naambordjes]**

2. Context: algehele stemming (5 min, opwarmen, evt. overslaan)

- Alles bijeen genomen, hebben jullie dan het gevoel dat Nederland de goede richting opgaat of dat dingen zich in de verkeerde richting ontwikkelen?
- Wat gaat er goed? **[kort]**
- Wat gaat er fout? **[kort]**

3. Politieke partijen – 21^e eeuw en huidig (20 min)

- Wat is jullie eerste associatie bij 'politieke partijen'? **[loop iedereen af]**
- Er is veel discussie over hoe een moderne, goede politieke partij zich in deze tijd, aan het begin van de 21^e eeuw, zou moeten opstellen. Daarover hebben we een aantal uitspraken op een rijtje gezet. **[Schriftelijke invuloefening 2]**
- Niet bespreken
- Wat vinden jullie de minst aantrekkelijke kanten van de huidige politieke partijen? Wat stoot je het meeste af in politieke partijen? Waarom?
- En wat spreekt je het meeste aan? Waarom?
- **[schriftelijke invuloefening 3]**
- Kort bespreken

4. Single-issue organisaties (15 min)

- Naast politieke partijen zijn er ook 'single-issue' organisaties. Daarbij moet je denken aan organisaties zoals Natuurmonumenten, War Child, NOVIB, Greenpeace, Amnesty International, en zo voort. Als je nou eens denkt aan al dit soort organisaties, wat is dan je eerste associatie? **[loop iedereen af]**
- Wat spreekt je het meeste aan in single-issue organisaties? Waarom?
- En wat spreekt je het minst aan? Waarom?

- **[schriftelijke opdracht 4]**

- Kort bespreken
- Wat zouden politieke partijen kunnen leren van single-issue organisaties?

5. Einde van de politieke partijen? (10-15 min)

- Nu zijn er mensen en die zeggen: 'Het tijdperk van de politieke partijen is voorbij'.
 - Wat vinden jullie van deze stelling? Zijn jullie het er mee eens of oneens? Waarom?
 - Zijn politieke partijen eigenlijk wel nodig? Waarom wel/niet? Wat moeten zij dan doen?
 - En over 15 jaar, zijn politieke partijen dan nog nodig? Waarom wel/niet?
 - Stel: het is 2020, 15 jaar vanaf nu, hoe zien de politieke partijen er dan uit? Wat is er tegen die tijd veranderd?
 - Stel het is 2020, de laatste politieke partij heeft de deuren achter zich dichtgetrokken. Hoe ziet Nederland er uit?

6. Tekst partijorganisaties (20 min)

- Ik vraag jullie nu om het antwoordblad om te slaan. **[schriftelijke invuloefening 5]** Daar zie je een tekst staan. Ik ga hem zo voorlezen en ik zeg nog niet van wie hij afkomstig is. Ik vraag jullie om:
 - Met de GELE stift aangeven welke woorden in de boodschap je POSITIEF waardeert;
 - Met de ROZE stift de woorden aangeeft die je NEGATIEF waardeert.
- Bespreken:
 - Klopt deze tekst of zoekt de auteur het helemaal in de verkeerde richting? Waarom?
 - Wat vinden jullie het meest positief in deze tekst? Waarom?
 - Wat vinden jullie het minst positief in deze tekst? Waarom?
- Wie denken jullie dat deze tekst geschreven heeft?
 - Wat voor type denk je dat deze tekst geschreven heeft?
 - Zou deze tekst afkomstig kunnen zijn van een politicus? Waarom wel/niet?
 - Zou deze tekst afkomstig kunnen zijn van een minister? Van wie?
 - Denken jullie dat deze tekst van recente datum is of niet? (Voor of na 2002?) Waarom wel/niet?
- Ik geef jullie één tip: de tekst dateert van 1998. Verandert dat iets aan jullie waardering voor de tekst? Waarom wel/niet?
- Geef antwoord: geschreven door een politicoloog die ook veel onderzoek voor politieke partijen heeft gedaan. Wat vinden jullie daarvan?

7. Boodschaptest (30 min)

- Ik ga nu acht verschillende boodschappen voorlezen over de toekomst van Nederland. Een deel van deze boodschappen komt uit de hoek van de regeringspartijen en een deel van deze boodschappen komt uit de hoek van de oppositie. Ik wil graag dat jullie DRIE dingen doen:
 1. Voor elke boodschap aangeven of je deze 'zeer overtuigend', 'overtuigend', een beetje overtuigend', 'niet overtuigend', of 'helemaal niet overtuigend' vindt;
 2. Met de GELE stift aangeven welke woorden in de boodschap je POSITIEF waardeert;
 3. Met de ROZE stift de woorden aangeeft die je NEGATIEF waardeert.
- Okay, we gaan beginnen. Let op, sommige boodschappen lijken op elkaar, dus luister aandachtig! Ik lees de boodschap voor; je kunt gewoon meelesen op je antwoordformulier. Hier komt de eerste boodschap:
[schriftelijke invuloefening 6]

ZIE OPDRACHTFORMULIEREN VOOR ALLE BOODSCHAPPEN

- Kort bespreken. Welke boodschap spreekt het meest aan? Waarom? Welke het minst? Waarom?

8. Ansichtkaart (5 minuten)

- Tot slot: welk advies hebben jullie voor politieke partijen? Ik vraag jullie om dat advies op te schrijven in de vorm van een boodschap die je zou mee willen geven aan Minister Remkes, de minister van Binnenlandse zaken die binnenkort een toespraak moet houden over de toekomst van politieke partijen.
- Niet bespreken. **[schriftelijke invuloefening 7]**

BIJLAGE 3
SCHRIFTELIJKE INVULOEFENINGEN
FOCUSGROEPEN

12-13 december 2005
Amsterdam

Schriftelijke invuloefening 1

Vraag 1. Leeftijd

	Jaar
--	------

Vraag 2. Geslacht

Man	
Vrouw	

Vraag 3. Denkt u dat, over het geheel genomen, Nederland zich in de juiste richting ontwikkelt of denkt u dat Nederland zich in de verkeerde richting ontwikkelt?

Juiste richting	
Verkeerde richting	

Vraag 4. Stel dat er vandaag verkiezingen zouden worden gehouden voor de Tweede Kamer. Op welke partij zou u dan stemmen? (Indien u het niet weet: welke partij maakt de grootste kans op uw stem?)

CDA	
PvdA	
VVD	
LPF	
D66	
GroenLinks	
SP	
SGP	
ChristenUnie	
Groep Wilders	
PrdV (Peter R. de Vries)	
Partij voor de Dieren	
Ik mag niet stemmen	
Ik zou niet gaan stemmen	

Vraag 5. Bent u zeer tevreden, tevreden, ontevreden of zeer ontevreden met het functioneren van het kabinet?

Zeer tevreden	
Tevreden	
Ontevreden	
Zeer ontevreden	

Vraag 6. Bent u zeer tevreden, tevreden, ontevreden of zeer ontevreden met het functioneren van de politieke partijen in Nederland?

Zeer tevreden	
Tevreden	
Ontevreden	
Zeer ontevreden	

Vraag 7. Beschouwt u zich als links, rechts of plaatst u zichzelf in het midden?

Links	
Midden	
Rechts	

Vraag 8. Hieronder staan de namen van enkele organisaties en groeperingen. Geef elk van deze organisaties een rapportcijfer, waarbij 10 betekent dat u daar ZEER POSITIEF over bent en 1 dat u daar ZEER NEGATIEF over bent. Als u geen mening hebt of de organisatie niet kent, plaats dan een kruisje.
(NB: Sommige organisaties overlappen elkaar.)

War Child	
Werkgeversorganisaties	
Dierenbevrijdingsfront	
Greenpeace	
Amnesty International	
Vakbonden	
Politieke partijen	
Natuurmonumenten	
Consumentenbond	
Het kabinet Balkenende-II	
ANWB	
Milieuorganisaties	
'Single-issue'-organisaties	
FNV	
De overheid	
Plan (het vroegere Foster Parents)	
Novib (Oxfam)	
IKV (Interkerkelijk vredesberaad)	

Hartstichting	
CNV	

→ Ga door op volgende pagina!

Vraag 9. Van welke van onderstaande organisaties bent u lid, lid geweest, of heeft u wel eens overwogen lid te worden? En aan welk van deze organisaties heeft u wel eens geld gegeven? (plaats een kruisje als het antwoord 'ja' is)

(NB: Sommige organisaties overlappen elkaar.)

	Bent u Lid?	Ooit lid geweest?	Overwogen lid te worden?	Geld gegeven?
War Child				
Werkgeversorganisatie				
Dierenbevrijdingsfront				
Greenpeace				
Amnesty International				
Vakbond				
Politieke partij				
Natuurmonumenten				
Consumentenbond				
ANWB				
Milieuorganisatie				
'Single-issue'-organisatie				
FNV				
Plan (het vroegere Foster Parents)				
Novib (Oxfam)				
IKV (Interkerkelijk vredesberaad)				
Hartstichting				
CNV				

EINDE INVULOEFENING 1 – Blad nog niet omslaan, a.u.b.

Schriftelijke invuloefening 2

Hieronder staat een aantal kenmerken. Geef voor elk van deze kenmerken aan in welke mate zij de **moderne politieke partij van de 21^e eeuw** goed of slecht beschrijven.

Kenmerk	Dit kenmerk omschrijft de moderne politieke partij van de 21 ^e eeuw ...						
	Zeer goed						Zeer slecht
1. Weet wat er zich in de samenleving afspeelt	1	2	3	4	5	6	7
2. Eerlijk	1	2	3	4	5	6	7
3. Betrouwbaar	1	2	3	4	5	6	7
4. Luistert goed naar de mensen	1	2	3	4	5	6	7
6. Weet mensen te inspireren	1	2	3	4	5	6	7
6. Veranderingsgezind	1	2	3	4	5	6	7
7. Weegt uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen tegen elkaar af	1	2	3	4	5	6	7
8. Resultaatgericht	1	2	3	4	5	6	7
9. Heeft een visie voor de lange termijn	1	2	3	4	5	6	7
10. Stelt zich open op	1	2	3	4	5	6	7
11. Is regelmatig aanwezig in de media	1	2	3	4	5	6	7
12. Rekruteert interessante personen voor politieke functies	1	2	3	4	5	6	7
13. Heeft een duidelijke democratische structuur	1	2	3	4	5	6	7
14. Heeft een zichtbare leider	1	2	3	4	5	6	7
15. Spraakmakend	1	2	3	4	5	6	7
16. Heeft lokale afdelingen die de koers van de organisatie in de gaten houden	1	2	3	4	5	6	7
17. Reikt goede ideeën aan over welke kant het op moet met Nederland	1	2	3	4	5	6	7
18. Is eenvoudig te bereiken via internet	1	2	3	4	5	6	7
19. Heeft lokale afdelingen, die regelmatig afdelingsvergaderingen houden	1	2	3	4	5	6	7
20. Plaatst nieuwe vraagstukken op de politieke agenda	1	2	3	4	5	6	7
21. Organiseert, indien nodig, demonstraties	1	2	3	4	5	6	7
22. Beschikt over een aantrekkelijke website waar je andere mensen kunt ontmoeten en mee kunt doen aan discussies	1	2	3	4	5	6	7
23. Levert goede diensten aan haar leden, zoals hulp bij het aanvragen van huursubsidie	1	2	3	4	5	6	7
24. Toekomstgericht	1	2	3	4	5	6	7
25. Organiseert veel bijeenkomsten	1	2	3	4	5	6	7
26. Biedt cursussen en scholing aan leden	1	2	3	4	5	6	7
27. Is professioneel georganiseerd	1	2	3	4	5	6	7
28. Is verfrissend	1	2	3	4	5	6	7
29. Zegt waar het op staat	1	2	3	4	5	6	7
30. Mobiliseert interessante mensen	1	2	3	4	5	6	7

Schriftelijke invuloefening 3

Hieronder staat een aantal kenmerken. Geef voor elk van deze kenmerken aan in welke mate zij **de huidige politieke partijen** goed of slecht beschrijven.

Kenmerk	Dit kenmerk omschrijft de huidige politieke partijen ...						
	Ze er goed						Ze er slecht
1. Weet wat er zich in de samenleving afspeelt	1	2	3	4	5	6	7
2. Eerlijk	1	2	3	4	5	6	7
3. Betrouwbaar	1	2	3	4	5	6	7
4. Luistert goed naar de mensen	1	2	3	4	5	6	7
6. Weet mensen te inspireren	1	2	3	4	5	6	7
6. Veranderingsgezind	1	2	3	4	5	6	7
7. Weegt uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen tegen elkaar af	1	2	3	4	5	6	7
8. Resultaatgericht	1	2	3	4	5	6	7
9. Heeft een visie voor de lange termijn	1	2	3	4	5	6	7
10. Stelt zich open op	1	2	3	4	5	6	7
11. Is regelmatig aanwezig in de media	1	2	3	4	5	6	7
12. Rekruteert interessante personen voor politieke functies	1	2	3	4	5	6	7
13. Heeft een duidelijke democratische structuur	1	2	3	4	5	6	7
14. Heeft een zichtbare leider	1	2	3	4	5	6	7
15. Spraakmakend	1	2	3	4	5	6	7
16. Heeft lokale afdelingen die de koers van de organisatie in de gaten houden	1	2	3	4	5	6	7
17. Reikt goede ideeën aan over welke kant het op moet met Nederland	1	2	3	4	5	6	7
18. Is eenvoudig te bereiken via internet	1	2	3	4	5	6	7
19. Heeft lokale afdelingen, die regelmatig afdelingsvergaderingen houden	1	2	3	4	5	6	7
20. Plaastst nieuwe vraagstukken op de politieke agenda	1	2	3	4	5	6	7
21. Organiseert, indien nodig, demonstraties	1	2	3	4	5	6	7
22. Beschikt over een aantrekkelijke website waar je andere mensen kunt ontmoeten en mee kunt doen aan discussies	1	2	3	4	5	6	7
23. Levert goede diensten aan haar leden, zoals hulp bij het aanvragen van huursubsidie	1	2	3	4	5	6	7
24. Toekomstgericht	1	2	3	4	5	6	7
25. Organiseert veel bijeenkomsten	1	2	3	4	5	6	7
26. Biedt cursussen en scholing aan leden	1	2	3	4	5	6	7
27. Is professioneel georganiseerd	1	2	3	4	5	6	7
28. Is verfrissend	1	2	3	4	5	6	7
29. Zegt waar het op staat	1	2	3	4	5	6	7
30. Mobiliseert interessante mensen	1	2	3	4	5	6	7

Schriftelijke invuloefening 4

Hieronder staat een aantal kenmerken. Geef voor elk van deze kenmerken aan in welke mate zij **single-issue organisaties** (zoals Natuurmonumenten, War Child, Greenpeace, Amnesty International, etc.) goed of slecht beschrijven.

Kenmerk	Dit kenmerk omschrijft single issue organisaties ...						
	Zeer goed						Zeer slecht
1. Weet wat er zich in de samenleving afspeelt	1	2	3	4	5	6	7
2. Eerlijk	1	2	3	4	5	6	7
3. Betrouwbaar	1	2	3	4	5	6	7
4. Luistert goed naar de mensen	1	2	3	4	5	6	7
6. Weet mensen te inspireren	1	2	3	4	5	6	7
6. Veranderingsgezind	1	2	3	4	5	6	7
7. Weegt uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen tegen elkaar af	1	2	3	4	5	6	7
8. Resultaatgericht	1	2	3	4	5	6	7
9. Heeft een visie voor de lange termijn	1	2	3	4	5	6	7
10. Stelt zich open op	1	2	3	4	5	6	7
11. Is regelmatig aanwezig in de media	1	2	3	4	5	6	7
12. Rekruteert interessante personen voor politieke functies	1	2	3	4	5	6	7
13. Heeft een duidelijke democratische structuur	1	2	3	4	5	6	7
14. Heeft een zichtbare leider	1	2	3	4	5	6	7
15. Spraakmakend	1	2	3	4	5	6	7
16. Heeft lokale afdelingen die de koers van de organisatie in de gaten houden	1	2	3	4	5	6	7
17. Reikt goede ideeën aan over welke kant het op moet met Nederland	1	2	3	4	5	6	7
18. Is eenvoudig te bereiken via internet	1	2	3	4	5	6	7
19. Heeft lokale afdelingen, die regelmatig afdelingsvergaderingen houden	1	2	3	4	5	6	7
20. Plaatst nieuwe vraagstukken op de politieke agenda	1	2	3	4	5	6	7
21. Organiseert, indien nodig, demonstraties	1	2	3	4	5	6	7
22. Beschikt over een aantrekkelijke website waar je andere mensen kunt ontmoeten en mee kunt doen aan discussies	1	2	3	4	5	6	7
23. Levert goede diensten aan haar leden, zoals hulp bij het aanvragen van huursubsidie	1	2	3	4	5	6	7
24. Toekomstgericht	1	2	3	4	5	6	7
25. Organiseert veel bijeenkomsten	1	2	3	4	5	6	7
26. Biedt cursussen en scholing aan leden	1	2	3	4	5	6	7
27. Is professioneel georganiseerd	1	2	3	4	5	6	7
28. Is verfrissend	1	2	3	4	5	6	7
29. Zegt waar het op staat	1	2	3	4	5	6	7
30. Mobiliseert interessante mensen	1	2	3	4	5	6	7

Schriftelijke invuloefening 5

De moderne politieke partij van de 21e eeuw

Er lopen in Nederland heel veel mensen rond die best lid van een politieke partij zouden willen worden maar opzien tegen het bezoeken van afdelingsvergaderingen als één van de weinige manieren waarop ze in een partij kunnen participeren. De meeste mensen hebben belangstelling voor een specifiek aantal inhoudelijke terreinen (bijv. milieu, Europa, sociale zekerheid) en zijn minder geïnteresseerd in het wel en wee van de stad of dorp waar zij toevallig wonen. Politieke partijen zouden hierop in kunnen spelen door hun huidige, geografisch bepaalde organisatiemodel aan te vullen met een *inhoudelijk* organisatiemodel, gebaseerd op de specifieke onderwerpen waarin mensen geïnteresseerd zijn. Dit soort modellen worden nu al veel gebruikt door internationale beroepsorganisaties. Een voorbeeld is de *International Political Science Association*, waar mensen naast hun algehele lidmaatschap lid kunnen worden van enkele tientallen zogeheten 'secties' (Europese politiek, politieke psychologie, onderzoeksmethoden, etc.). De meeste van deze secties kennen een levendig bestaan.

Op soortgelijke wijze is het zeer goed voorstelbaar dat een Nederlandse politieke partij binnen een jaar of vijf over pakweg 25 formele 'werkgroepen' beschikt, zoals de werkgroep Europa, de werkgroep milieu, de werkgroep minderheden, de werkgroep democratische vernieuwing, en zo voort. Men kan lid worden van een onbeperkt aantal werkgroepen, maar in de praktijk mag worden verwacht dat de meeste mensen lid zijn van hooguit twee of drie werkgroepen. Leden van de werkgroep hebben een eigen website, ontvangen regelmatig emails, krijgen elk kwartaal het werkgroepblad, en worden regelmatig uitgenodigd voor regionale werkgroepbijeenkomsten met interessante sprekers. Veel werkgroepen ondernemen daarnaast allerlei andere activiteiten, zoals gezamenlijke studieprojecten en werkbezoeken op locatie. Denkbaar is dat elke werkgroep stemrecht krijgt op de partijcongressen.

Er bestaan grote kansen voor dit alternatieve organisatiemodel. Dat blijkt onder andere uit de speciale 'campagnenetwerken' die hier en daar zijn opgezet – netwerken waarbinnen lokale campagneleiders met groot enthousiasme met elkaar samenwerken en informatie uitwisselen.

Het kernidee is dat de twee organisatiemodellen – inhoudelijk en geografisch – niet ten koste gaan van elkaar, maar elkaar zo veel mogelijk versterken. Zolang gemeenteraden in ons land direct gekozen blijven, ligt dat ook niet erg voor de hand, omdat partijafdelingen dan van nature op lokale basis georganiseerd zullen blijven. Bovendien is het zeer goed denkbaar dat dwarsverbanden tussen partijafdelingen en werkgroepen zeer positieve effecten zullen hebben. Zo kan men zich eenvoudig voorstellen dat de partijafdeling Heerlen geïnteresseerd is in de ideeën en opvattingen zoals die leven bij de werkgroep 'criminaliteit en veiligheid'. En de werkgroep 'integratie' zal ongetwijfeld haar licht willen opsteken bij de partijafdeling Rotterdam.

Dit nieuwe organisatiemodel stelt politieke partijen veel beter dan nu in staat om nieuwe leden te werven en te binden. Leden (en sympathisanten) vormen het kapitaal van politieke partijen, zowel in termen van 'spelersmateriaal' (rekruteringsfunctie) als in termen van financiële ondersteuning. De afgelopen jaren hebben veel politieke partijen belangrijk werk verricht om het ledenverlies te stoppen en nieuwe leden te werven. Maar een groot deel van deze inspanningen, hoe nuttig ook, blijven te veel het karakter houden van symptoombestrijding en houden te weinig rekening met de werkelijke redenen waarom mensen geen lid meer willen worden van politieke partijen. Of bovengenoemde structuur dat wèl doet is iets dat verder onderzocht zou moeten worden en waarmee op korte termijn op bescheiden schaal zou kunnen worden geëxperimenteerd.

Ten slotte zullen de politieke partijen de komende jaren veel werk moeten verzetten om jonge talenten aan zich te binden. Dat kan door middel van speciale activiteiten. De recent gehouden 'Academie', waarbij via een essaywedstrijd geselecteerde jongeren in aanraking kwamen met tal van politieke prominenten, is hiervan een prachtig voorbeeld. De partijen zouden moeten nagaan in hoeverre dit soort initiatieven een vastere plaats kan worden gegeven in hun partijorganisaties als geheel.

In hoeverre is deze analyse volgens u waar?

Volledig waar	
Grotendeels waar	
Beetje waar	
Niet waar	
Helemaal niet waar	

En hoe overtuigend vindt u deze tekst?

Zeer overtuigend	
Overtuigend	
Beetje overtuigend	
Niet overtuigend	
Helemaal niet overtuigend	

Stel dat de politieke partijen dit advies zouden uitvoeren. In vergelijking met de huidige situatie, hoeveel meer of minder aantrekkelijk zou dat de politieke partijen maken?

Veel aantrekkelijker (dan nu)	
Aantrekkelijker (dan nu)	
Beetje aantrekkelijker (dan nu)	
Beetje minder aantrekkelijk (dan nu)	
Minder aantrekkelijk (dan nu)	
Veel minder aantrekkelijk (dan nu)	

Schriftelijke invuloefening 6

Geef voor elk van onderstaande uitspraken aan hoe overtuigend u elk van deze vindt.

	Zeer overtuigend	Overtuigend	Enigszins overtuigend	Niet overtuigend	Helemaal niet overtuigend
<p>Boodschap 1. Politieke partijen blijven onmisbaar, nu en ook in 2020. Maar de politieke partijen van 2020 zullen andere partijen zijn dan nu, sterker, zullen andere partijen <i>moeten</i> zijn dan nu. Het zullen partijen moeten zijn die uitgaan van mondige burgers en in staat zijn om hen de gelegenheid te geven om mee te doen aan de besluitvorming op een wijze en een moment die overeenkomt met hun wensen.</p>					
<p>Boodschap 2. Politieke partijen zijn op sterven na dood. Hun ledental blijft maar teruglopen en bedraagt nu nog maar een schamele 2.5% van de gehele bevolking. En de meeste leden zijn hoog opgeleid, hopen op een mooie politieke functie. Zulke partijen kunnen gezamenlijk onmogelijk een representatieve afspiegeling vormen van de Nederlandse bevolking. Waar dat toe kan leiden hebben we in 2002 gezien. De overheid moet daarom stoppen met het op allerlei manieren ondersteunen van politieke partijen. Laat ze gewoon een zachte dood sterven en bevorder directe democratie, waarbij de mensen in het land het gewoon direct voor het zeggen krijgen.</p>					
<p>Boodschap 3. Politieke partijen blijven onmisbaar, omdat er zeer veel uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen zijn in de samenleving die goed tegen elkaar afgewogen moeten worden. De politiek is een van de weinige arena's waar dat echt gebeurt. Dat maakt de politiek niet populair omdat het ook betekent dat bepaalde belangen niet of slechts gedeeltelijk kunnen worden gehonoreerd. Veel mensen moeten daarom met minder genoegen nemen dan waar zij om vragen. Maar het feit dat dat zo is, is misschien wel het beste bewijs voor de noodzaak van politieke partijen.</p>					
<p>Boodschap 4. Politieke partijen en politici wedijveren qua betrouwbaarheid met verkopers van tweedehands auto's. Dat is de realiteit, niet alleen in Nederland maar ook in veel andere landen. Toch blijven politici en politieke partijen nodig, ook in de verdere toekomst. Politieke partijen leveren immers een belangrijke rol in het onderkennen en agenderen van maatschappelijke problemen, in het aandragen van nieuwe ideeën, in het rekruteren van nieuwe kandidaten voor politieke functies en in het afwegen van dikwijls tegenstrijdige belangen en opvattingen. Het is daarom belangrijk dat we de voorwaarden creëren waaronder politieke partijen hun rol zo goed mogelijk kunnen spelen.</p>					
<p>Boodschap 5. Het belang van politieke partijen neemt af en zal in de toekomst verder afnemen. De invoering van de direct gekozen burgemeester zal bijdragen aan een klimaat waarin in de praktijk sprake zal zijn van een soort van tweepartijstelsel. Dat alles betekent echter niet dat politieke partijen overbodig aan het worden zijn. Ook in 2020 zullen zij nog steeds een aantal zeer belangrijke maatschappelijke functies blijven vervullen. Het is daarom belangrijk dat wij de randvoorwaarden creëren waaronder politieke partijen hun rol zo goed mogelijk kunnen vervullen, los van hun ideologische kleur.</p>					

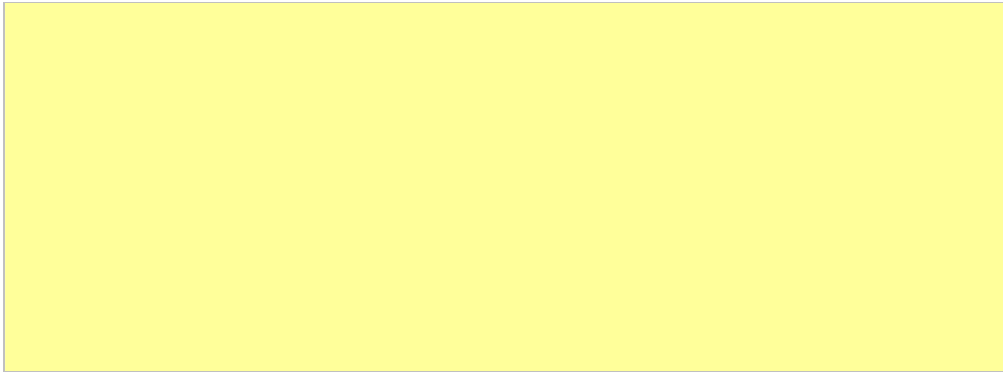
	Zeer overtuigend	Overtuigend	Enigszins overtuigend	Niet overtuigend	Helemaal niet overtuigend
Boodschap 6. Politieke partijen leggen het qua populariteit flink af tegen single-issue organisaties als War Child en de Consumentenbond. Dat komt onder andere omdat single-issue veel professioneler gerund worden en gewoon duidelijke posities innemen. Politieke partijen kunnen daar nog een hoop van leren.					
Boodschap 7. Democratie is een slecht systeem, maar het is verreweg het minst slechte systeem om een land of stad te regeren. En democratie is precies wat niet erg sterk ontwikkeld is in veel single-issueorganisaties die strak geleid worden, waar de directeur vaak een grote onbekende is, en waar men vaak pas na lang aandringen bereid is om verantwoording af te leggen over hoe er wordt omgegaan met de giften van leden en donateurs. Dat is een prijs die een volwassen democratie niet kan en niet mag betalen en daarom kiest de overheid bewust voor het actief ondersteunen van de rol van politieke partijen.					
Boodschap 8. Laat politieke partijen en single-issueorganisaties het gewoon met elkaar uitvechten. Beide leveren een belangrijke bijdrage aan de politieke besluitvorming in Nederland en dat moet zo blijven, nu en in 2020.					
Boodschap 9. Democratie is een slecht systeem, maar het is verreweg het minst slechte systeem om een land of stad te regeren. En democratie is precies wat niet erg sterk ontwikkeld is in veel single-issueorganisaties. Kijk maar naar een organisatie als Greenpeace, waar het huis te klein is op het moment dat zij – zeker gelet op haar geschiedenis – een gedurfde keuze voor kernenergie en tegen kolencentrales kiest, omdat die veel CO ₂ uitstoten, hetgeen weer bijdraagt aan het broeikas effect en klimaatverandering.					
Boodschap 10. Politieke partijen spelen een belangrijke rol en zullen dat in de toekomst ook blijven spelen. Maar politieke partijen beschikken in vergelijking met andere maatschappelijke organisaties over weinig geld. Heel veel nieuwe leden binden is moeilijk, terwijl politieke partijen vitale functies vervullen in onze samenleving. Sponsoring en giften houden het risico in zich van belangenverstremming of de schijn daarvan. Het is daarom beter als de overheid goede financiële randvoorwaarden biedt, waarbinnen bestaande en eventuele nieuwe partijen hun maatschappelijke rol ongehinderd en op onafhankelijke wijze met succes kunnen vervullen.					
Boodschap 11. Politieke partijen beschikken in vergelijking met andere maatschappelijke organisaties over weinig geld. En dat is maar goed ook. In vergelijking met veel andere landen gaat er in Nederland weinig geld om in campagnes en we moeten proberen om dat zo te houden. Dat vergt sterke politieke partijen. De overheid moet daarom zorgen dat bestaande en nieuwe partijen over voldoende middelen beschikken om hun rol goed te kunnen spelen.					

	Zeer overtuigend	Overtuigend	Enigszins overtuigend	Niet overtuigend	Helemaal niet overtuigend
Boodschap 12. Politieke partijen zijn belangrijk en zullen dat ook in de toekomst blijven. Daarom is het belangrijk dat politieke partijen zo veel mogelijk worden gestimuleerd om zelf hun eigen broek op te houden. Financiële steun door de overheid mag zeker niet verder toenemen en het zou eigenlijk beter zijn om deze stapsgewijs te verminderen.					
Boodschap 13. Politieke partijen zijn belangrijk en daarom is het goed dat zij in hun werk door de samenleving wordt ondersteund. Daarbij is het cruciaal dat politieke partijen onafhankelijk blijven opereren, dat er geen staatsinvloed is, en dat partijen maatschappelijk voldoende geworteld blijven. Binnen deze strikte randvoorwaarden behoort een zekere mate van financiële steun door de overheid geen probleem te zijn.					
Boodschap 14. De subsidieregels voor politieke partijen moeten worden versoepeld. Nu wordt nog te gedetailleerd voorgeschreven waar partijen wel en waar zij niet subsidiegeld aan mogen uitgeven. Het is beter om partijen een algemeen budget te geven, waardoor zij het geld op efficiënter en effectievere wijze kunnen besteden aan activiteiten waar het meeste behoefte aan is.					
Boodschap 15. Politieke partijen zijn meer dan kiesverenigingen die zich beperken tot het opstellen van kandidatenlijsten. Zij vervullen ook tal van andere functies, zoals wetenschappelijk onderzoek en scholing. De overheid subsidieert politieke partijen voor in totaal 15 miljoen euro. Dat is een overzichtelijk bedrag als je kijkt naar de opbrengsten die daar tegen over staan.					
Boodschap 16. Politieke partijen en overheidssubsidie zijn twee dingen waar je voorzichtig mee moet zijn. Maar de ervaring leert dat de Nederlandse politieke partijen ondanks de overheidssubsidies hun onafhankelijkheid hebben behouden en zeker geen onderdeel van het staatsapparaat zijn geworden. Dat geeft vertrouwen en geeft bovendien aan dat we ons op dit moment niet heel veel zorgen hoeven te maken over het functioneren van de subsidieregeling voor politieke partijen.					

Schriftelijke invuloefening 7

Boodschap aan **minister Remkes** van Binnenlandse Zaken:

BIJLAGE 4
VOLLEDIG OVERZICHT RESULTATEN BOODSCHAPTEST

Boodschap (geordend)	Overtuigingskracht
Boodschap 1. Politieke partijen blijven onmisbaar, [+24,-3] nu en ook in 2020. [+14,-1] Maar de politieke partijen van 2020 zullen andere partijen zijn dan nu [+13,-3], sterker [+11,-2], zullen andere partijen <i>moeten</i> [+16,-2] zijn dan nu [+15,-2]. Het zullen partijen moeten zijn die uitgaan van mondige burgers [+5,-1] en in staat zijn om hen de gelegenheid te bieden om mee te doen aan de besluitvorming op een wijze en een moment die overeenkomt met hun wensen. [+23,-5].	3.72
Boodschap 13. Politieke partijen zijn belangrijk en daarom is het goed dat zij in hun werk door de samenleving wordt ondersteund. [+14,-3] Daarbij is het cruciaal dat politieke partijen onafhankelijk blijven opereren [+19,-3], dat er geen staatsinvloed is, en dat partijen maatschappelijk voldoende geworteld blijven. [+19,-1] Binnen deze strikte randvoorwaarden behoort een zekere mate van financiële steun [+11,-5] door de overheid geen probleem te zijn. [+12,-7]	3.51
Boodschap 3. Politieke partijen blijven onmisbaar, [+12,-2] omdat er zeer veel uiteenlopende en vaak tegenstrijdige belangen zijn in de samenleving [+13,-0] die goed tegen elkaar afgewogen moeten worden. [+17,-1] De politiek is een van de weinige arena's waar dat echt gebeurt. [+6,-5] Dat maakt de politiek niet populair omdat het ook betekent dat bepaalde belangen niet of slechts gedeeltelijk kunnen worden gehonoreerd. [+10,-0] Veel mensen moeten daarom met minder genoegen nemen dan waar zij om vragen. [+11,-5] Maar het feit dat dat zo is, is misschien wel het beste bewijs voor de noodzaak van politieke partijen. [+11,-10]	3.46
Boodschap 4. Politieke partijen en politici wedijveren qua betrouwbaarheid met verkopers van tweedehands auto's. [+8,-11] Dat is de realiteit, niet alleen in Nederland maar ook in veel andere landen. [+7,-5] Toch blijven politici en politieke partijen nodig, ook in de verdere toekomst. [+13,-1] Politieke partijen leveren immers een belangrijke rol in het onderkennen en agenderen van maatschappelijke problemen [+13,-3], in het aandragen van nieuwe ideeën, [+11,-2] in het rekruteren van nieuwe kandidaten voor politieke functies [+10,-4] en in het afwegen van dikwijls tegenstrijdige belangen en opvattingen. [+13,-3] Het is daarom belangrijk dat we de voorwaarden creëren waaronder politieke partijen hun rol zo goed mogelijk kunnen spelen. [+19,-3]	3.41
Boodschap 15. Politieke partijen zijn meer [+7,-1] dan kiesverenigingen die zich beperken tot het opstellen van kandidatenlijsten. [+13,-0] Zij vervullen ook tal van andere functies [+5,-0], zoals wetenschappelijk onderzoek en scholing. [+13,-3] De overheid subsidieert politieke partijen voor in totaal 15 miljoen euro. [+7,-3] Dat is een overzichtelijk bedrag als je kijkt naar de opbrengsten die daar tegen over staan. [+11,-6]	3.38
Boodschap 10. Politieke partijen spelen een belangrijke rol en zullen dat in de toekomst ook blijven spelen. [+12,-4] Maar politieke partijen beschikken in vergelijking met andere maatschappelijke organisaties over weinig geld. [+1,-2] Heel veel nieuwe leden binden is moeilijk [+9,-2], terwijl politieke partijen [+7,-2] vitale functies vervullen in onze samenleving. [+11,-2] Sponsoring en giften houden het risico in zich van belangenverstrengeling of de schijn daarvan. [+10,-2] Het is daarom beter als de overheid goede financiële randvoorwaarden biedt, waarbinnen bestaande en eventuele nieuwe partijen hun maatschappelijke rol ongehinderd en op onafhankelijke wijze met succes kunnen vervullen. [+18,-5]	3.28

<p>Boodschap 11. Politieke partijen beschikken in vergelijking met andere maatschappelijke organisaties over weinig geld. [+7,-6] En dat is maar goed ook [+7,-5]. In vergelijking met veel andere landen [+13,-3] gaat er in Nederland weinig geld om in campagnes en we moeten proberen om dat zo te houden. [+15,-3] Dat vergt sterke politieke partijen. [+12,-3] De overheid moet daarom zorgen dat bestaande en nieuwe partijen over voldoende middelen beschikken [+8,-7] om hun rol goed te kunnen spelen. [+14,-5]</p>	3.26
<p>Boodschap 12. Politieke partijen zijn belangrijk [+14,-2] en zullen dat ook in de toekomst blijven. [+15,-2] Daarom is het belangrijk dat politieke partijen zo veel mogelijk worden gestimuleerd om zelf hun eigen broek op te houden. [+10,-4] Financiële steun door de overheid mag zeker niet verder toenemen [+8,-8] en het zou eigenlijk beter zijn om deze stapsgewijs te verminderen. [+14,-11]</p>	3.16
<p>Boodschap 16. Politieke partijen en overheidssubsidie zijn twee dingen waar je voorzichtig mee moet zijn. [+20,-0] Maar de ervaring leert dat de Nederlandse politieke partijen ondanks de overheidssubsidies hun onafhankelijkheid hebben behouden en zeker geen onderdeel van het staatsapparaat zijn geworden. [+16,-3] Dat geeft vertrouwen [+10,-6] en geeft bovendien aan dat we ons op dit moment niet heel veel zorgen hoeven te maken [+10,-4] over het functioneren van de subsidieregeling voor politieke partijen. [+10,-7]</p>	3.15
<p>Boodschap 6. Politieke partijen leggen het qua populariteit flink af tegen single-issue organisaties als War Child en de Consumentenbond. [+11,-20] Dat komt onder andere omdat single-issue organisaties veel professioneler gerund [+7,-12] worden en gewoon duidelijke posities innemen [+11,-6]. Politieke partijen kunnen daar nog een hoop van leren. [+17,-10]</p>	2.97
<p>Boodschap 8. Laat politieke partijen en single-issueorganisaties het gewoon met elkaar uitvechten. [+7,-13] Beide leveren een belangrijke bijdrage aan de politieke besluitvorming in Nederland [+15,-6] en dat moet zo blijven, nu en in 2020. [+13,-4]</p>	2.97
<p>Boodschap 7. Democratie is een slecht systeem, [+8,-17] maar het is verreweg het minst slechte systeem om een land of stad te regeren. [+16,-5] En democratie is precies wat niet erg sterk ontwikkeld is in veel single-issueorganisaties die strak geleid worden [+9,-1] waar de directeur vaak een grote onbekende is, en waar men vaak pas na lang aandringen bereid is om verantwoording af te leggen [+7,-3] over hoe er wordt omgegaan met de giften van leden en donateurs. [+7,-4] Dat is een prijs die een volwassen democratie niet kan en niet mag betalen [+10,-4] en daarom kiest de overheid bewust voor het actief ondersteunen van de rol van politieke partijen. [+13,-7]</p>	2.92
<p>Boodschap 14. De subsidieregels voor politieke partijen moeten worden versoepeld. [+5,-11] Nu wordt nog te gedetailleerd voorgeschreven waar partijen wel en waar zij niet subsidiegeld aan mogen uitgeven. [+5,-11] Het is beter om partijen een algemeen budget te geven, [+9,-11] waardoor zij het geld op meer efficiënte en effectievere wijze [+7,-4] kunnen besteden aan activiteiten waar het meeste behoefte aan is. [+17,-8]</p>	2.90
<p>Boodschap 9. Democratie is een slecht systeem, [+5,-9] maar het is verreweg het minst slechte systeem om een land of stad te regeren. [+10,-5] En democratie is precies wat niet erg sterk ontwikkeld is in veel single-issueorganisaties. [+6,-3] Kijk maar naar een organisatie als Greenpeace, waar het huis te klein is op het moment dat zij [+2,-5] – zeker gelet op haar geschiedenis – een gedurfde keuze voor kernenergie en tegen kolencentrales [+2,-0] kiest, omdat die veel CO₂ uitstoten, hetgeen weer bijdraagt aan het broeikas effect en klimaatverandering. [+4,-4]</p>	2.63
<p>Boodschap 5. Het belang van politieke partijen neemt af en zal in de toekomst verder afnemen. [+4,-13] De invoering van de direct gekozen burgemeester [+6,-8] zal bijdragen aan een klimaat waarin in de praktijk sprake zal zijn van een soort van tweepartijstelsel. [+5,-10] Dat alles betekent echter niet dat politieke partijen overbodig aan het worden zijn. [+10,-3] Ook in 2020 zullen zij nog steeds een aantal zeer belangrijke maatschappelijke functies blijven vervullen. [+5,-3] Het is daarom belangrijk dat wij de randvoorwaarden creëren waaronder politieke partijen hun rol zo goed mogelijk kunnen vervullen, los van hun ideologische kleur. [+13,-2]</p>	2.56

<p>Boodschap 2. Politieke partijen zijn op sterven na dood. [+7,-9] Hun ledental blijft maar teruglopen en bedraagt nu nog maar een schamele 2.5% van de gehele bevolking. [+4,-6] En de meeste leden zijn hoog opgeleid [+5,-10], hopen op een mooie politieke functie. [+4,-13] Zulke partijen kunnen gezamenlijk onmogelijk [+10,-3] een representatieve afspiegeling [+5,-4] vormen van de Nederlandse bevolking. [+14,-4] Waar dat toe kan leiden hebben we in 2002 gezien [+3,-3]. De overheid moet daarom stoppen [+5,-5] met het op allerlei manieren ondersteunen van politieke partijen. [+7,-5] Laat ze gewoon een zachte dood sterven [+2,-19] en bevorder directe democratie, [+4,-15] waarbij de mensen in het land het gewoon direct voor het zeggen krijgen. [+7,-21]</p>	<p>2.49</p>
--	--------------------

Overtuigingskracht gemeten als gemiddelde score op de vraag 'En hoe u overtuigend vindt u deze boodschap?'. Antwoorden als volgt gecodeerd: 'zeer overtuigend'=5; 'overtuigend'=4; 'beetje overtuigend'=3; 'niet zo overtuigend'=2 en 'helemaal niet overtuigend'=1.

BIJLAGE 5 ANSICHTKAARTEN AAN MINISTER REMKES

Focus Leden single-issue organisaties, Amsterdam, leden van single-issue bewegingen
De overheid wordt minder belangrijk en daarmee ook politieke partijen. Het 'middenveld' is belangrijker. De wereld globaliseert, en dat is goed. Toch moet er op een zo lokaal mogelijk niveau besloten worden waar dat kan. Partijen moeten meer 'open' organisaties worden zoals in de V.S.
Voor 15 miljoen is de prestatie uitstekend: wetenschappelijk onderzoek – opleiding. Beter: subsidie van lokale partij organen. Staffel de extra uitgaven en laat kleinere partijen meer dan naar hun leden aantal geld ontvangen. Laat niet de vrijheid aan partijen om zelf hun middelen onbeperkt te vergaren want er moet een gelijk speelveld blijven. Vraag dezelfde vraag aan niet-partijleden die publiek geïnteresseerd zijn.
Het probleem momenteel is de tweedeling in de samenleving. De politiek is zich niet bewust wat er in 'de straat' afspeelt. Er worden beslissingen genomen die van invloed zijn op de samenleving maar voor een grote groep Nederlanders grote gevolgen heeft.
Verplicht politieke partijen hun subsidie voor een deel te besteden aan het interessanter maken van de politiek. Een zorg voor nieuwe aanwas d.m.v. kinderen bekend maken met politiek, je kan denken aan een muppetshow met in plaats van muppets Tweede Kamerkarikaturen.
Kom achter je bureau vandaan en leer wat er in de samenleving leeft!
Zorg ervoor dat je weet wat er leeft in de samenleving
Voorwaarden voor subsidies politieke partijen enigszins versoepelen. In plaats van verplicht in Tweede Kamer, tenminste een Gemeenteraadszetel in 1 van de 4 grote steden (voor landelijke partijen). Dus: elke politieke partij die bij de kiesraad geregistreerd staat zou een basissubsidie moeten krijgen, binnen zekere kaders 'vrij' te besteden. Moet echter wel verantwoord worden.
Politieke partijen blijven onmisbaar. Subsidie aan deze partijen ook. Politieke partijen vervullen een andere rol dan single-issue partijen. Politiek debat, het opleiden van nieuwe politici, agendasetting gebeurt hier ook op een andere manier.
Onderzoek de voor- en nadelen om 25 stadsregio's i.p.v. gemeentes en provincies te organiseren. Dat is ook voor politieke organisaties beter te behappen (misschien dus).
Geen subsidies aan landelijke partijen – Onderzoek doen we wetenschappelijk en niet via partijpolitiek. Maakt verschil tussen landelijke en lokale politiek nog ingewikkelder. Degene die betaalt is ook bij wetenschappers toch wel van invloed.
Focus Leden politieke partijen, Amsterdam, leden van politieke partijen
Opener zijn naar de burger, duidelijker. Normale taal gebruiken en er niet omheen lullen. Sneller besluiten nemen en niet oeverloos blijven discussiëren om niks. Fouten durven toegeven.
Ik zou graag willen zien dat er meer gedaan wordt aan de inhoud van de politieke partijen in plaats van aan het uiterlijk. Probeer de partijen te laten inzien dat jongeren de toekomst hebben dus ook zij gehoord moeten worden. Meer verschillende lagen van de bevolking via de verschillende partijen proberen te bereiken.
Doe wat aan de kloof tussen politiek en burger door beter te kijken naar ideeën zoals verwoord wordt in invuloefening 5. Laat je zien en niet alleen vlak voor verkiezingen en referenda. Laat zien waar je mee bezig bent, wat je standpunt is, wat de beslissingen zijn en waarom.
Wees doelgericht. Overtuig je doel waarmee je bezig bent. Kijk meer in de langere termijn en maak je doel af.
Meer jongeren betrekken in de politiek. Proberen te achterhalen wat er op straat leeft. Minder mooie praatjes en meer daden zoals tijdens de verkiezingen aangegeven. Afspraken (verkiezingscampagne) nakomen.
U zou eens aan mijn plaats, jouw plaats moeten meedoen en kijken hoe de rest van Nederland leeft. Zeker de middenstanden.
<i>Make a difference!</i> Kijk positief naar vernieuwing. Vergader niet over kleurverschillen maar kijk naar het gezamenlijke doel.
Graag meer uitleg wat er gebeurt in de vergaderingen naar buiten toe, en niet zo geheimzinnig als er om uitleg wordt gevraagd via journalisten. Zodat een ieder niet voor de gek gehouden wordt.
Wees minder oubollig. Zoek personen in het kabinet (of i/e partij) waarmee verschillende mensen zich kunnen identificeren. Wees resultaatgericht en denk strategischer (d.w.z. langer dan 1 kabinetsperiode) nu wordt

daardoor veel geld verspild.
Amice, wees eerlijk, duidelijk, transparant. Luister en kijk naar wat er speelt in de maatschappij en reageer daarop! Geef de burgers verantwoordelijkheid en laat ze meespreken. Begin vanaf het begin! (Lees vanaf geboorte).

Focus Doorsnee burgers, Amsterdam, doorsnee Nederlanders
Hopelijk is er nog hoop voor de samenleving in Nederland. Gelukkig zijn er binnenkort weer verkiezingen.
Wees in eerste instantie een stevig, betrouwbaar bestuurder. U en uw coalitiegenoten zijn in de zogenaamde 'strijd tegen terrorisme' meer bezig met paniek en verdeeldheid zaaian dan met vertrouwen uitstralen.
Doe iets aan je 'boevenimago'! Zorg in de politiek voor duidelijke communicatie in 'normale-mensen-taal'! Politiek meer to the point maken.
Versterk democratische structuren! Zorg voor betrouwbaarheid in de politiek!
Treed zo snel mogelijk af, en zorg voor betrouwbare en eerlijke mensen in de partij.
Verplichte werkplekonderzoeken door 'de kamerleden' dus de vloer op. Daadwerkelijk iets te bekijken en ervaren.
Werk aan uw uitstraling, het ontbreekt aan integriteit. Mensen vertrouwen u niet.
De imago van politieke partij kan worden verbeterd worden door duidelijkheid te stellen en helderheid brengt naar de bevolking.
Hou/maak Nederland geloofwaardig en betrouwbaar. Wees duidelijk richting de bevolking. Zorg voor een goede basis voor de toekomst!
Goed idee om dit soort onderzoek te doen. Om politiek populair te maken moet dit door aansprekende mensen gedaan worden. Stimuleer dit! Zo gaat het bij veel mensen leven.

Focus Jongeren, Amsterdam, jongeren
Haal de Nederlandse gulden terug! Men had het veel beter net de gulden dan nu met de euro.
Probeer de burgers meer te betrekken en dan niet met moeilijke brieven etc, maar brieven met zogeheten Jip en Janneke taal, zodat de burger begrijpt wat er gebeurt en wat hij/zij kan verwachten. De bevolking heeft de politieke partijen nodig en andersom, maar we moeten elkaar wel begrijpen.
Misschien dat er bij de burgers meer tevredenheid ontstaat als er meer referenda worden gehouden. De uitslag hoeft niet doorslaggevend te zijn, maar als advies worden gebruikt.
Right man for the job. Geld moet geen rol spelen om de juiste man op de goede plek te krijgen. Anders is de commercie aantrekkelijker dan de ambtenarij. Zorg dat de ambtenarij aantrekkelijker worden. Waarom zou je bijvoorbeeld leraar worden i.p.v. vertaler of zoiets dergelijks? Omdat het meer verdient (vertaler waarschijnlijk. Geld speelt in 50 procent of meer van de gevallen de doorslaggevende rol).
Wat minder bureaucratie meer subsidie voor politieke partijen maar ook goeie controle waar het heen gaat.
De politieke partijen zijn afhankelijk van de media-issues. De media-issues zijn sensationeel omdat de media afhankelijk is van adverteerders. Zij willen zoveel mogelijk lezers bereiken om interessant te blijven voor adverteerders. Wat speelt in de media leeft bij de mensen en daar moeten politieke partijen op in spelen willen ze kiezers trekken. Dit is een zeer scheef systeem. Adverteren zou verboden moeten worden.
Ik vind het erg goed dat er onderzoek wordt gedaan naar de opinie die leeft in de maatschappij. Het grootste probleem van politici nu lijkt mij het schipperen tussen populisme en oude garde, ik hoop dat u in het midden blijft zitten, daartussen in.
Het artikel dat in dit pakket papier zit, die visie spreekt me erg aan. Ik denk alleen dat je het 'gewone' publiek moet gaan trekken met dat soort werkgroepen. Dus je in de eerste instantie meer profileren als aanbieder van werkgroepen en pas in 2 ^e instantie er een politieke tint aan geven.
Laat politieke partijen meer toegang hebben, zonder deze gelijk te verbinden aan lidmaatschap! Ik denk namelijk dat dit veel mensen tegenhoudt. Geen zin, geen tijd, geen motivatie etc. (en dit geldt zeker niet alleen voor jongeren). Dit terwijl er zeker wel interesse is. Zorg bijvoorbeeld voor opdracht tot essays op middelbare scholen om meer toegang te krijgen tot de mening van jongeren. Of debatten op scholen tussen jongeren etc.
Beste meneer Remkes, politieke partijen blijven mijns inziens altijd bestaan. Graag zou ik van elke politieke partij duidelijke heldere taal horen en lezen. Als je goed weet waar een politieke partij voor staat, kan 'men' 'wij' 'de burger' 'het volk' duidelijk ergens voor stemmen.